

БОРИС
ОЛІЙНИК

ТАЄМНА ВЕЧЕРЯ

*Поезії
1989–2000*

Київ — 2000

ТАЄМНА ВЕЧЕРЯ

БОРИС ОЛІЙНИК

Борис Олійник
ТАЄМНА ВЕЧЕРЯ

Robur —

БОРИС
ОЛІЙНИК

ТАЄМНА ВЕЧЕРЯ

Поезії
1989–2000

Київ — 2000

УДК 883-1
ББК 84.4 УКР-5
О-73

Відомий поет і політик, автор близько чотирьох десятків книжок поезій, есеїв, публіцистики, лауреат Шевченківської та інших престижних вітчизняних і міжнародних премій пропонує читачам нову збірку поезій останніх десятиліть.

Основний лейтмотив творчості поета — вірність — вірність Правді, вірність Пам'яті, вірність Любові, вірність рідній Землі.

Автор передмови *Іван Бокий*

НЕ ПОХИТНУВСЯ У ВІРІ І СЛОВІ

ГОСПОДИ, коли ж це було? Не інакше, як десь у шістдесятих. Дозрілі парубки, ба навіть жонаті однолюбів мліли од олійниківської примруженої шляхетності:

*Вам би, мила, пасувало тільки чорне.
Тільки чорне вам пасує. Але ж ви
Окрутили навіть гетевського чорта
Театральним поворотом голови.*

Оце чорне, оцей гетевський чорт, оцей театральний поворот любої голівки чарували все молодецтво України. Мовби нічого такого й не сказано, ніякої, мовою комп'ютерного віку, інформації, — але скільки поезії, скільки тієї тайни, яку може випромінювати тільки кохання, тільки чисте й зріле почуття.

Борис Олійник заселяв серця і душі почуттями сильними і добрими, красивими і навіть гіркими, але не надривними:

*Це тому, що мені в серці поселилась тиха мука.
Це тому, що... це тому, що... Це — тому,
Що на обрії моєму засвітилася розлука
І розтала у вишневому диму.*

Навіть найгріховніші почуття у нього чисті. Його притча «Ніч масок», де нуртують «потаємні і грішні замисли», де жінка «строго плистиме, як черниця, сховавши під вії гріховну знемогу, демонструючи вірність своєму чоловіку», «і раптом її тіло дівоче застогне й заплаче», зриває машкару з щоденної жажливої гри в добродичність і вірність людей з «певним становищем» з такою навалою ліричного почуття, що чистоту бачиш навіть у гріхопадінні, яке — від любові. Навіть якщо його немає, навіть

якщо воно ще тільки живе в жаданні, спразі плоті. І хоч задум «Ночі масок» незмірно ширший, філософія її не простує, а долає лабіринт не тільки ліричної, а й саркастичної, сатиричної напруги, не одне покоління вичитувало в ній гімн саме оцьому чистому «нечистому» коханню.

Любов у Бориса Олійника — це передусім вірність. Не банальна цнота — прапор моралістів, а вірність — почуттю, серцю, собі, коханій людині. Найвища духовна озброєність. І водночас найбільш людяний прояв людського.

Чи не надто ризиковано, ба навіть безвідповідально починати розмову про творчість Бориса Олійника з його не такої вже й кількісно рясної, взагалі для нього не вельми характерної інтимної лірики? Думаю, що ні. По-перше, тому, що цей есей — не стільки про поезію одного з найталановитіших творців України другої половини двадцятого століття (поезія прозових коментарів не потребує) і, звичайно ж, не його творчий портрет, а лише спроба дати начерк, обрис непростой, складної постаті, в якій поєдналися поет і політик. А по-друге, інтимна лірика розкриває в Олійникові такі грані натури, котрі роблять його людиною близькою і зрозумілою, геть не тією, якою зображають політичні опоненти. Поезія — правдивиця, політика — брехуха, — ось де може знадобитися зронена колись істина. То ж Олійників «інтим» видає в ньому натуру надзвичайно цілісну, з щедрою, але ошадливою «гамою життєвих вимірів і принципів, моральних критеріїв» і пождань, які не можуть не прихилити до нього людей.

Власне, про вірність як домінанту його любовної лірики є ще й тому сенс говорити, що і в громадянській поезії, у якій талант його розкрився на повну силу, Борис Олійник залишається на тій же моральній висоті. Я не знаю в сучасній українській поезії творця, який би з такою художньою силою засвідчив вірність і свою, і покоління дітей війни пам'яті тих, хто не повернувся з бойовищ другої світової. Але тема пам'яті у нього не замикається на війні. Пам'ять для нього — вірність передусім

справі батьків, до кола яких входять і батьки батьків, ширше — справі поколінь, яким ми йдемо на зміну, власне — Україні. Зачитана і потрактована до останнього слова знаменита його поезія «Батьки і діти! Діти та батьки!», але через чверть віку є сенс глянути сьогоднішнім зором на те, у чому клявся поет і від чого він не відступав, як би і в чому не звинувачували його недруги. Так, були тут і «краснодонський шурф» з його «лінзою крику», і «льодовий Сиваш», і звихрений комбатом у небо прапор — і хіба у кого сьогодні стане совісті хоч щось із цього ряду піддати сумніву? Але першим рядом у нього йшло інше:

*Оцих тополь приречений кортеж
Довічно супроводить Україну,
І традиційні верби, і калина —
Все батьківське, але й синівське — теж!
Одне воно, як матір в нас одна.
Як перше слово — і останнє слово.
Як шабля незагублена Сіркова
І Лисенкова дума неземна.
Все наше — од росинки на вікні
До вічної Тарасової муки —
Передаю синам своїм і внукам,
І не на день минущий — на віки!*

Щось коментувати тут немає потреби — той, хто має очі, все бачить, у кого є вуха, все чує. В кожному разі «тополь приречений кортеж» як вічний супровід України, верби і калина, Сіркова шабля і Лисенкова дума доволі прозоро говорили читачам про найдорожче, те, що болить поетові, і про що критика, навіть коли вона все бачила і розуміла, говорити не могла. Крім вірності, потрібна була ще й відвага, щоб сказати про вічну Тарасову муку і його, Олійникову, молоду муку теж.

Ми довго і тяжко, проклявши на всіх перехрестях вульгарний соціологізм, визволяємося з його обіймів. І досі надто голінні накладати політику на вірші. Але поезія живе за своїми законами, а політика — за своїми. Перетини можуть і шкодити, і допомагати. Не варто їх ли-

ше ототожнювати. Коли я читаю у Павличка, що Маланюк переміг Сосюру, доводиться тільки розводити руками. У кожного поета своя правда і свої провалля. У великого Маланюка — свої, у не менш великого Сосюри — свої. Їх зіштовхнули, але чи варто сьогодні визначати переможців? Ось так і з Борисом Олійником. Дехто, поклавши на карб поетові його політичні і партійні уподобання, ладен забути, що не хтось інший, а саме він, як мовиться, легально прокладав магістраль національної самосвідомості. Прочитайте хоча б поеми «Дорога» і «Доля», прочитайте «Сковороду і світ», де просто-таки б'є, стукає в серце зрада Україні козацької старшини, яка «клейноди обміняла на маєтки», — це ж саме і є той духовний родовід України, який прочитувався у спразі «віднайти дорогу всіх доріг» для неї. Поетів «колодязь сумлінь» давав чистої води відповідь на тривоги і болі, що обсідали людей, яким боліла доля рідного краю, його державне майбутнє. Вони були мов формули: «Древо одваги з іменем — Січ», «Ми зберегли своє власне обличчя, ймення, характер, поставу і звичай, землю і долю свою». Між іншим, поет розплачувався за пряме, відверте слово партійними доганями, але ні разу не зрікся жодного рядка. Як, до речі, не осквернив совісті і партійне сумління модними прокляттями націоналістам, на які щедрі були деякі його сьогоднішні супротивники. Він ніколи не записував себе в націоналісти, але й не дозволяв собі дивитися спогорда на тих, хто йшов на прою з системою з національною ідеєю в серці. У його серці та ідея мирно уживалась і уживається з християнською ідеєю соціальної справедливості, що стала й ідеєю соціалістичною. Без протиріч. І якщо вже комусь дуже захочеться подискутувати довкола цієї колізії, про одне варто подбати — аби не опуститись до наклепів і спекуляцій. Бо, на жаль, Олійника вони супроводжують уже не один рік, але про це — пізніше.

Можна б отак і далі низати вузлові моменти людської і творчої вірності поета заголовним моральним засадам нашого співжиття, але повстає сама природа його поезії, сиріч — сама поетова натура. Адже в чому головна

прикмета його віршів, поем, взагалі поезії Бориса Олійника? Розчленувати її по тематичних закутках навряд чи кому вдасться. Ось я цитував його вірші про кохання. Але в чистому вигляді їх у нього просто не існує, а якщо й були — то в ранній молодості, читачеві вони малодоступні. Отой знаменитий вірш про милу, якій «пасувало тільки чорне» і яка окутила «навіть гетевського чорта», радше й не про любов, а пристрасне заперечення фальшивої моралі в коханні. Тим він і брав, тим і мліли над ним і парубки й дівчата кінця шістдесятих років. Не менш знамените «Відлуння» — не тільки про народження дитини — «сіроокого відлуння» севастопольської трагедії — «луни», воно швидше про життя як відлуння воєн, котре супроводжує чесне серце весь вік. Поема про чорнобильську трагедію — власне не про сам Чорнобиль як такий, хоч, звісно, він відправна точка і нервовий центр усіх візій і осягнень, а всепоглинаючий біль за людину, котра породила собі на горі атомного монстра, накликала на себе всі громи і блискавки природи нерозумним її моделюванням.

Вірність як філософська категорія пронизує всі ці речі, але вірність чому? Звісно, любові. Звісно, пам'яті. Звісно, рідній землі. Але Борис Олійник поет надто глибокий і цілісний, щоб його основоположну людську і творчу прикмету отак просто «розфасовувати» по скриньках-віршах. Вона має засадничий характер і може бути потрактована тільки в плані широти і цілісності — як вірність Правді, вірність Покликанню, вірність раз і навіки обраним Дорозі й Долі, вірність Відповідальності, яку взяв на себе, прийшовши у цей світ. Власне, те, про що поет написав у «Заклинанні вогню»:

*За все і всіх триматиму одвіт:
За день грядущий, в зав'язі сповитий.
За дуб, знічев'я в жолуді убитий.
За все на світі. І — за цілий світ!*

Так, кожен вірш чи поема Бориса Олійника — цікаве естетичне явище. Кожен написаний ним рядок наближає нас до філософських глибин пізнання світу, в

якому живемо. Але так само його поезія є високим моральним актом, в якому переплавлені герої і вчинки, ідеї і постулати, живе життя й висока думка. І коли Олійнику іноді виставляють претензії щодо його політичної позиції (тут не час і не місце розглядати, наскільки вони справедливі, в концентрованому виразі скажемо про це далі), то мені ще не доводилося стикатись із сумнівами щодо моральності його художницьких пошуків і досягнень. Поетові не зраджують ні розуміння глибинних течій життя, ні творча інтуїція, ні виняткове чуття на сейсмічні зрушення у психології і свідомості людей, ні бачення перспективи. Маємо, отже, справу з особистістю, котра, кажучи її ж трохи видозміненими поетичними рядками, ніколи не розміняє високе діло на слово, а високе слово — на дрібні діла, у якої міцна основа, що береже «цільність душ і духа».

Поет творить у конкретному середовищі. Поколінню Бориса Олійника випала і тяжка, й щаслива доля. Тут і війна, й розруха, й голод, і холод, але передусім йдеться про криваву загрозу деспотичного тоталітаризму, який наклав відбиток на людей і їх діяння. Як у прекрасному диптиху «Мікеланджело»: «горній одсвіт Ренесансу і тінь від інквізиторських багать», Олійник і його побратими по шістдесятництву зазнали і короточасної ренесансності «відлиги», і політичної інквізиції застою. Кожен обрав собі дорогу сам, як дозволяли честь і гідність.

Борис Олійник, посідаючи певне громадське становище, захищав рідне слово, займався порятунком його творців. Безстрашно йшов у бій за Ліну Костенко і Григора Тютюнника, Івана Драча та Івана Дзюбу. Але моральність такої позиції перевірялася передусім власною творчістю. Саме в ту нелегку пору він написав такі широкі цикли, як «Сковорода і світ», «При гончарному крузі», «Сиве сонце моє», поеми «Дорога», «Доля», «Урок», «Заклинання вогню», «У дзеркалі слова», «Дума про місто», «Небо полеглого безвісти», «Крило». В чім моральний урок тих літ для Олійника і для українського слова, в якому він був і залишається одним із провідних творців? Думаю, насамперед і головне в тому, що своєю

творчістю він, як і його старший побратим Олесь Гончар, як Ліна Костенко, Іван Драч, Василь Земляк, як геніальний співтворець велетнів Відродження Микола Лукаш, відвертав знедуховлюючий вплив тоталітаризму, вигартував народ у почуттях естетичної, моральної і державної спромоги українського слова і думки, вчив думати про велике, творити велике, являти в ділах і душах велике. Зовні розважливий і поміркований, поет займав відверто максималістську, непримиренну позицію, коли йшлося про «тінь від інквізиторських багать», яка пробралася зі сталінщини аж до останніх десятиліть тоталітарної доби. В «Сивому сонці» в образі сусіда, котрий строчив доноси, які так полюблили в брежнєвсько-сусловські присмерки, він дав по суті образ і епохи, і жертви, його присуд сприймався як вирок не тільки конкретній особі, а й системі: «Учімось чесно навіть край труни собаку називать по імені: собака». Був там рядок, звернутий до всіх: «Аби почули, поки ще не пізно». Хтось — їх було немало — почув, але системі чути це було ні до чого. Наслідок — відомий. Не дослухалася вона і до інших пересторог поета, як-от до пророцтва жовтої пустелі за собою «як згубив» — бо ж «біг по життю, як по житю. Топтав обома», «Луки топив. У криницю плював легкома ...лелек поціляв на заплаві», звідки й народився і ядерний, і духовний Чорнобиль, котрий започав крах самої системи.

Мовби, передчуваючи, скільки йому закидатимуть антипатріотизму, а насправді правлячи свою генеральну тематичну борозну, Борис Олійник па початку вісімдесятих років пише вірш «Дивовижа». У ньому виводиться образ такого собі космополіта, котрий однаково водиться і «в нас», і «у них». Він «говорить мовами усього світу, достоту жодної не знаючи. Одначе для діла — саме стільки, скільки треба». Він «натурою широкий, без комплексу місцевих сентиментів», він незлобливо, зверхньо насміхається над нашим і тутешнім пережитком чи «хай потвоєму — патріотизмом». Йому чужий «наїв хутірський»: «Усе ще там... про корінь гудемо?». Як це схоже на вчорашню, але й сьогоднішню ситуацію, коли молоді жеребчики, які ще вчора галасували про державність, сьогодні

готові розглядати Україну уже через призму не Батьківщини, а території. А Олійник же ще тоді, два десятиліття тому, припечатав до стіни цей «клішований тип» навіть не людей, а носіїв світової зневаги до національних коренів, до «місцевих сентиментів», патріотизму з їх «чужим вином, натурами чужими». Виходить, не так уже й близько бачив поет, коли зміг помітити те, що так нависає сьогодні над нашою незалежністю, — помітити у плоті, в образі, в тенденції, що наростає.

Немає найменшої потреби робити дослідницький розтин його відомого циклу про матір і присвят їй, живій, — це класика, і моральний її стрижень живе в кожному рядку. Олійник молився цариці Роботі, і хто читав його цикл «При гончарному крузі», присвячений Олесеві Гончару, не міг не помітити, що й у роботі, і в творчості, і в дружбі поет сповідує надійність і справжність. З молодих літ він дуже уважний до мотивів етичних. Етика героїзму переплітається у нього з етикою відповідальності, етика обов'язку з етикою пам'яті, історичного народного досвіду. Вибудовуючи свою поезію на моральних конфліктах складної нашої епохи, Олійник ніколи не втрачає орієнтирів і, будучи людиною широких поглядів і, сказати б по-сучасному, в найкращому розумінні ідеалістичною, завжди тримався берега передусім народної етики, народної звичаєвості.

Є у Бориса Олійника просто-таки «маленькі шедеври», як писав Павличко. Я назву тільки два з них — «Парубоцьку баладу» і «Я б спокійно лежав під вагою століть». Чимось віддаленим і дуже близьким вони нагадують таку ж геніальну «Скіфську бабу» Ліни Костенко. Писані практично в одні й ті ж роки, ці вірші позначили не тільки певний культурний і ліричний феномен, звернення до кореневих народних первнів, а й якісно новий етап літературної традиції — давати абсолютно нові філософські переосмислення вічних сюжетів. Від першого рядка: «Я летів красивим чортом», — до останнього запитального: «Під чийм же, коню, ми вікном?!» — поет шукає не стільки вічну Чураївну, скільки недосяжне диво вірності. «Бісовою дівкою» тікає в другому вірші через

тисячоліття інше диво — любов. Любов, яка без вірності і зовсім не любов...

Сповідуючи це справді красиве почуття, поет і в творчості, і в житті не відступає від нього. Почуття, яке дається тільки цілісним, чистим натурам — надійним і справжнім.

І якраз по цій, найсильнішій його людській струні, заявленій і в житті, і в поезії, найдошкульніше поета били з початку дев'яностих.

Звичайно, є політична боротьба. Жорстока, страшна, немилосердна. Звичайно, у ній суперники вишукуватимуть один у одного і невдалі кроки, і старі гріхи, і якесь необережне слово, і спотворюватимуть позиції (як це робилося з пропозицією Б. Олійника запровадити надзвичайне становище в економіці), і старатимуться дошкуляти, вцілити в найбільш вразливі місця (а у кого їх немає?). І то було б нормально, якби не переходили бар'єру, який відділяє мораль від її протилежності. А щодо Бориса Олійника його опоненти вже давно перейшли межу.

Дійшли навіть до звинувачень у «нацвідступництві». Щоправда, на «зраді України» їздити довго не вдалося — вже й найнепримиренніші з супротивного ідейного табору, такі, як Степан Хмара, переконалися, що в питанні державної незалежності України вони з Олійником, виявляється, не суперники, а одnodумці, і не просто одnodумці, а союзники. І між іншим, ці супротивники-союзники ніякої війни з поетом не ведуть, мабуть, розумно вважаючи: хай борються, змагаються ідеї, а не люди, люди ж мають виборювати Україні повноцінну, повновагу державність, еднаючись у головному, а не розбігаючись за політичними віруваннями. У виборюванні ж державності Олійник, як вони переконалися, союзник з найнадійніших.

Опонентам Бориса Ілліча це якраз і не вигідно: надто яскрава, надто консолідуюча він особистість, і центр ваги вони перенесли тепер уже на зраду поета своєму (а не його) кумиру — Горбачову, попутно іноді підхоплюючи мотив втягування України у Союз (може й спрацює, хо-

ча, мабуть, не особливо сподіваючись на успіх — адже відомо, і про це було заявлено неодноразово, що Олійник як політик, обстоюючи цивілізоване співробітництво нових держав, відкидає будь-яку можливість реанімації імперського утворення). Що в суто людському плані, звичайно, більш вигранно: адже й націонал-патріотів, і космополітові однаково бридка зрадливість у дружбі. Таким чином, сподіваються олійникофоби, розширюється їхня соціальна база. Та навіть база інтернаціональна: адже відомо, що в західному світі, зокрема в Америці, є загальнонаціональне неписане табу на критику Горбачова: він, мовляв, змінив світ, зруйнував комуністичну систему, тож той, хто посміє сказати про нього щось погане, втрачає повагу в суспільстві. Несподіваний вишкір свободи слова? У нашому суспільстві ставлення до Горбачова в різних прошарках далеко не таке однозначне, та для певної частини публіки можна зіграти й на цьому. Тим більше, що сам Горбачов колись хитро, на весь Союз, назвав Олійника своїм другом, і хоч «друг» не захотів тоді, у Вільнюсі, підтримати вельможного друзяку в неправім поєдинку з суверенною Литвою, не захотів погрішити проти совісті, переконань і не зрадив литовських друзів-інтелігентів, котрі прямо й чітко сказали йому про свій шлях до волі, уміло пущена дезінформація про «дружбу» Михайла Сергійовича і Бориса Ілліча пішла «гуляти».

До цієї «дружби» ми принагідно ще повернемося, а зараз, мабуть, важливіше подумати, поміркувати, для чого знадобилася версія «відступництва» Бориса Олійника. Ясно — щоб скомпрометувати, морально знищити чи бодай утягти в «перетягування каната», щоб на якомусь повороті таки підставити йому підніжку, зняти з дистанції, усунути з політичної арени. А от чому «гуляє» саме версія «відступництва»? Є сенс оглянутись у недалеке минуле, пройти віхи життя поета, яке завжди було на видноті. Таку долю йому визначили талант і добра слава людини громадської.

Свою журналістську, а ширше — творчу і громадську діяльність Олійник почав у молодіжній пресі на рубе-

жі п'ятдесятих-шістдесятих років. То був пік хрущовської «відлиги» — п'янокої, молоді і... непослідовної. Працюючи завідуючим відділом культури редакції газети «Молодь України», Борис Олійник гуртує всі найкращі молоді літературні сили, видає на шпальти великі добірки, оповідання провідних нині поетів і прозаїків-шістдесятників. Всі газети прицільно «били» по них, наче підводили їх до лави суду, а молодіжна газета стараннями поета відчайдушно підтримувала майбутніх речників національного відродження. Він благословив у світ перший в республіканській пресі вірш свого університетського товариша Василя Симоненка «Дід умер». Він організовував «круглий стіл» майбутніх дисидентів і нинішніх національних лідерів. За це його постійно «били» в ЦК, вимагали каяття — він робив своє. Коли редагував журнал «Зміна», комсомольські «вожді» за підказкою з великого партійного дому збирали як не бюро, так секретаріат для обговорення «проколів» Олійника. А «проколи» були більш ніж вагомі — гучні публікації Бориса Антоненка-Давидовича, Івана Бойчака, Миколи Вінграновського... Кілька доган — і редактора «прибрали». Поета рятує редактор журналу «Дніпро» Юрій Мушкетик, бере до себе заступником — і там вони уже удвох продовжують ту ж лінію. Через півроку Олійника зі скандалом виганяють із цієї посади — за власну поему «Дорога» і за повість Романа Іваничука «Спрага», де Маланчук, тодішній львівський, а невдовзі й всеукраїнський ідеолог, впізнав себе в головному негативному герої.

Отут і засяяла перед людьми найпримітніша олійниківська риса — незрадливість. Вірність друзям, принципам, раз у житті обраним орієнтирам — честі, совісті, рідній землі, батьківським заповітам. Здатність на вчинок. У часи, коли почалися політичні репресії шістдесятих років, скільки його колег зламалися, каюлися, виступали з осудом товаришів, які «спіткнулися», з «колективними листами», Борис Олійник принципово відмовлявся брати участь у подібних акціях. Він не підписав «колективного осуду» під назвою «Еверест підлос-

ті», який розпочав чорний період у гоніннях на шістдесятників — І. Світличного, А. Перепадю та інших, хоч його кликали для цього у «високий дім». І досі згадую некролог пам'яті Льоні Кисельова в «Літературній Україні» і потрясіння: тим, що не стало юного поета, і тим, хто підписав слово прощання. Серед інших стояли три перших прізвища — Іван Дзюба, Іван Драч і Борис Олійник. Тоді, коли арештовували тільки за читання знаменитої праці Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», поставити поряд з ним своє ім'я означало лише одне — солідарність. Через кілька років Борис Олійник доведе це ділом. Будучи тільки-но обраним наймолодшим заступником голови Спілки письменників, він, чи не єдиний з членів президії, незважаючи на істеричні вимоги декого з колег, не підкориться партійній дисципліні проголосує проти виключення зі Спілки Івана Дзюби і «полетить» з посади.

Кому тільки не ліньки називали Олійника партійним поетом, придворним поетом, вкладаючи у ці слова особливий, аж ніяк не потаємний смисл. Що ж, Олійник не зрікається написаного, як дехто, котрі вважають, напевно, те за особливий героїзм. Не зрікається, але й не хизується. Чесно каже: так, писав і таке, зараз, мабуть, писав би по-іншому. Але придворним поетом він ніколи не був. Придворного б не били у хвіст і в гриву за «Дорогу». Придворному б не розсипали набору збірки «Рух» (її, покалічену, переполовинену, далеко пізніше видали в іншому видавництві). Придворного уже в 1988 році, на гребені визнання, партійний верховода не оголосив би «несповна розуму» і не затіяв проти нього провокації за лист у ЦК КПРС, од якої поета порятувала тільки... Москва. Придворний би взагалі не старався сваритись із сильними світу цього, а Олійник і сварився, і наступав — і, треба сказати, небезуспішно: за десять років його «комісарства» у Спілці письменників нікого з неї не виключили, хоч на політичному Олімпі намірів вистачало. Навпаки, поет-секретар постійно рятував од гонінь своїх колег. Івана Драча, наприклад, двічі захистив од виключення з КПРС, а тоді це значило далеко більше,

в розумінні благ і благополуччя, аніж пізніший вихід із неї. Сьогодні ж, здається, тільки Драч зумів піднятися над політикою і зберегти з давнім побратимом нормальні людські і чоловічі стосунки.

Колись, як мине сьогоднішнє політичне засліплення, як засоромимось дикунсько-більшовицьких підозріння один до одного типу: «А що ти робив 19 серпня 1991 року?» (чим це ліпше за докори Маяковському і Брікам за те, що вони в ніч із 7 на 8 листопада 1917 року грали в карти?), коли над трибунні звуки і мітингові гасла постахнуть, як і водиться між людей, одвічні цінності — дружба, приязнь, злагода, жадання прийти на поміч, — колись — може, все ж таки в нашому поколінні? — запалають вогнем каяття шоки, замлоїть сумління в тих, хто звинувачував Бориса Олійника в «непатріотизмі». Ні, не було і немає вірнішого у дружбі і в пам'яті про друзів за сина приворсклянської Зачепилівки, за внука тепер уже відомої завдяки йому баби Катерини, за рідну кровиночку «сивої ластівки» і того, хто став «на вічній межі». Це не стилістичні фігури — пам'ятки його незрадливості нащадки прочитуватимуть по книгах. Перше вибране Василя Симоненка спорядив у вічну дорогу зі своїм благородно-проникливим словом Олійник. Коли під загрозою — стараннями «хохлацких радетелей» — опинилась російська книга Григора Тютюнника в Москві, у «Молодой гвардии», порятував її Олійник, котрий написав таке щемливе переднє слово, яке й зараз читається як клятва вірності нашої літератури правді.

Мої опоненти скажуть: а хіба не Олійник першим пустив у хід термін «коммутант»? Справді, він, і справді — першим. Але це справа його ідейних переконань — як називати тих, хто сіяв у народі одну віру і хто, миттєво перелицювавши натільний товар і погляди, з такою ж запопадливістю сіє нову віру.

Хто-хто, а ці люди знають, що саме Олесь Гончар і Борис Олійник першими сказали світові правду про Чорнобиль. Олійник був серед перших українських літераторів, хто прорвався в зону ядерної катастрофи і під палючим травневим стронцієм вів телерепортажі про чо-

рний біль України, першим розсекретив «державну таємницю» про масштаби трагедії. Як голова Комісії з питань культури Верховної Ради очолював роботу над Законом про державність української мови. Відстояв і «звів на престол» керівництва Київської письменницької організації чесного, принципового і запального Івана Драча, якого не хотів бачити й чути ЦК після відомого чорнобильсько-голодоморського вибуху супроти Щербицького на письменницькому з'їзді...

Найпоширеніше звинувачення Олійникові — що він не зрікся комуно-соціалістичної ідеї. Але то, повторюю, справа його переконань. І — його натури. Натури, ще раз підкреслюю, цілісної. Він залишається вірним ідеї, а не доктрині. Ніде ніхто не чув від нього клятви вірності марксизму — навпаки, поет не раз критично відгукувався про марксову теорію реакційності селянства, про його ворожість до слов'янства. Він однозначно і колись, і нині оцінює політику червоного терору і воєнного комунізму, знищення служителів релігії і створення системи ГУТА-Бу. І щодо самої партії — то не хтось інший, а Олійник диференціював її на партію номенклатури, верхів і партію, яка в народі і з народу. Дивний він був і член ЦК — запропонував створити селянську партію, та й саму керівну й спрямовуючу реформувати в партію соціальної справедливості. В атаку на генсека на пленумі піднімався — на того, з яким «дружив», — правда ж, цікава «дружба»? Оприлюднити списки творців голодомору і репресій запропонував ще 1989 року з найвищої трибуни «розуму, честі й совісті»...

А взагалі цікаво для порівняння оприлюднити розмисли колишнього держсекретаря Ватикану Агостіно Касаролі, якого аж ніяк не запідозриш у симпатіях комуністичній ідеї... «Жаль, що комунізм зазнав краху. В системі існували фундаментальні помилки, але в той же час були такі цінності, як солідарність, справедливість, упевненість у завтрашньому дні. На жаль, вони були «вмонтовані» в утопічні крайнощі. Однак такі цінності на сьогодні створити важко». Касаролі справедливо вбачає причину краху комунізму в згубній ідеологічній плат-

формі, обмеженні свобод, у тому, що не функціонував суспільно-економічний механізм. Краху зазнала система, а не ідея. І хіба відданість ідеї — це відданість системі? Це все одно, що сплутати віру з інквізицією. Ким-ким, а фундаменталістом поет не був ніколи.

Втім, опоненти Олійника добре знають: не зраджуючи своїй вірі, він ніде й ніколи і словом не дорікнув тим, хто живе в системі інших ідейних координат. Він не критикує й тих, хто еволюціонував у своїх поглядах від комуністичної ідеї до демократичної, хоч і не бачить між ними принципової різниці. Якщо на кого і обрушується, так тільки на тих, хто, зрікшись старих переконань, паразитує на нових, як і на колишніх. Перекинчицтво, мутантство, пристосуванство — вони однаково огидні в будь-якій системі.

Борис Олійник, на відміну від багатьох колишніх комуністів, котрі проклинають партію чи не біля всіх стовпів, до самопобиття не вдається. Так, верхній партешолон винен у репресіях, винен перед народом за обмануті надії, голодомор, застій, за створення казармового соціалізму й тоталітарної держави, за ідейну нетерпимість і переслідування інакодумців. Однак вина партії з майже 20 мільйонами людей — це надто широко сказано. Мільйони комуністів ішли в неї, не прагнучи благ, а беручи на себе тягар високого обов'язку працювати краще за інших, іти туди, де важче. Що, і їх записувати в «багно»? А де ж у цьому здоровий глузд? У якій партії вирости сьогоднішні демократи? Коли антикомунізм стає професією, переростає в побутове явище, він — тільки зворотний бік більшовизму, його продовження в дні сьогоднішньому.

Ось це бачення Олійником внутрішньої суті своїх опонентів і робить його для них небезпечним. Ось чому й навішують на нього різні ярлики. Ортодокса з нього зробити не вдається — з надто широким і потужним інтелектом доводиться мати справу, голіруч у теоретичному, філософському спорі його не візьмеш, от і вдаються до зведення рахунків найпримітивнішого гатунку, на рівні навіть не чотирьох, а двох арифметичних дій.

Однак для чого оця кампанія цькування, звідки ця хвороблива зненависть до людини, яка, хоч як їм того не хочеться визнати, морально вивищується над ними просто-таки незрівнянно?

Найкраще на це відповів сам Борис Олійник: «Ну, це ж природньо! Відступник найбільше ненавидить того, хто не відступився. І — зятяте: не мені вони мстять. Вони мстять собі за власне кривовірство, за малодушшя, за власне відступництво. Бо добре відають: все потаємне раніше чи пізніше, як свідчить апостол, стане явне. І раніше чи пізніше люди спізнають всю ницість їхніх мізерних душ. Ті ж, хто не відступився, уже самою своєю присутністю створюють тло, на якому особливо контрастно проступає вся їхня трухлява суть. Звідси й особлива зненависть до тих, хто не відступився від своїх принципів і позицій».

Ні на кого з політиків, державних діячів чи наших культурників в останні роки не велася така масована атака, як на Бориса Олійника, переконаного українського державника. Хіба що в період розгулу сталінських репресій та в роки перебування в Україні Кагановича по війні. Вправлялися на ньому й відомі, й маловідомі автори, висувалися як політичні звинувачення, засновані на облуді й перекрученнях його позиції, так і побутові, в більшості своїй анекдотичні, а то й безглузді.

Борис Олійник зберігає спокій, добрий гумор і не вважає за потрібне втягуватись у полеміку. Дуже вже специфічний запах має вся ця загониста кампанія, і яка ж людина, котра поважає себе, стане відповідати на звинувачення, абсурдність яких очевидна?

Борис Олійник багатьом стоїть на перепоні.

На перепоні, власне, стоїть народ, совість якого і уособлюють такі чисті люди, як Олійник.

І не дай нам, Боже, потьмарення розуму, аби дозволити витіснити з нашого життя совість і моральність, вірність і постійність.

То що, політика вкрала Бориса Олійника у поезії? Зі справжніми поетами такого не бува. А Борис Олійник — з поетів від Бога. До того ж є вітчизняна традиція: поети

в Україні — люди громадські: проповідники, святі отці, єпископи і митрополити, навіть патріархи. Від автора «Слова о полку Ігоревім», вірогідно, князя, через Лазаря Барановича і Феофана Прокоповича до Павла Тичини проліг цей шлях служіння слову і народу. У нас творці завжди брали на себе більше, навіть понад міру своїх сил.

Політика вивела поета Бориса Олійника в нову якість. Колись він написав віщі рядки: «І вже коли ти похитнувся у Слові, вважай, що похитнувся у собі». Поет не тільки не похитнувся, він став опорою і оплотом сил спротиву, сил морального, духовного і політичного народного опонування режиму крамарів і пройдисвітів. Його поезія стала на шляху уярмлення людської душі і поганьблення національних святинь. Олійниківські вірші ввійшли в народ як його духовна зброя проти наступу бездуховності й сатанинських орд, що зманюють наші душі «на діло криве».

Опозиційна поезія — явище для України загалом не нове, її творили і Тарас, і Леся, в різний час вдавалися до неї Тичина (згадайте вірш двадцятих років про голод), Багрянний, Юрій Клен, відвертим опозиціоністом був Василь Стус. Олійник і в радянські часи не цурався гостро викривального слова.

Вірші останнього десятирічного періоду великої руїни України — це особлива сторінка його творчості. Як би не старались довести протилежне його опоненти, Борис Олійник був одним із найяскравіших тих фігур, хто реально наближав незалежність Вітчизни. Тим більшою поразкою всіх політичних сил, які цю незалежність творили і вітали, є ситуація, коли до влади прийшли ті, кого поет називає «третіми». Це про них мудрий український політик Олександр Мороз сказав: ті ж свині, тільки корита перефарбовані. Приватизація незалежності корумпованою колишньою партноменклатурою вкупі з мародерами-скоробагачками стала справжньою трагедією для українців. Поки ліві, праві і націонал-демократи «пики одне одному набили» — «треті загребущо рвали й крали від ракет, ікон і до сапи», «надбане горбами за віки». Поки ми шукаємо «люжими очима ворогів нових за

три межі», «треті за плечима ділять між собою бариші». А підсумок? «Над усім живим — вселенський плач». Поет визначає це безчасся як «гиблій час глобального безплоду».

У центр свого головного удару Олійник поставив «п'яту колону» — особливе поріддя, яке веде Україну на світові торги. Поріддя це, котре претендує на лаври Мойсеїв, виросло з тих, хто ще вчора вірно служив одним ідеям, а сьогодні, ставши під нові знамена, з тим же завзяттям продає і совість, і друзів, і свій народ. Поет не просто попереджає про підступність «п'ятої колони», він ставить коммутантів у одну шеренгу з Іудою: «Нас вони учора продавали, вас вони узавтра продадуть». І так само гнівно обрушується на вічне українське гречкосійство, невміння постояти за себе, намагання «одсидітись у вербах»:

*Злізайте з печі!
Вдарте у кресала,
Аби вогонь пропік на душах сало
І нагадав, що править не живіт,
А дух Шевченка — віщого месії,
Що ми вкраїнці, а не гречкосії,
Що ми — живі!*

Олійник уміє писати поезію оголену, як шабля. Але його ніколи не покидало вміння видобувати з найпростіших реалій життя високу філософію буття. Коли я читаю його «Роздум» (Із народного), мене не покидає два відчуття — як він уміє вибудовувати простісінький, здавалося б, ліричний сюжет, і яку брилу-думку заховає в ньому. «Стою на асфальті у лижі озутий. Чи лижі не їдуть, чи сам я безпутній?» Ну, а опісля — з лиж пересадили на ролики. Прямо в багнюку. І знову — чому ж ті ролики не їдуть до раю? І тільки дядько, з ярмарку їдучи, розсудив усіх: чи ви й справді, хлопці, зібрались на роликах в поле?! «Так це ж нам пораяли радники мудрі». Тут урок не тільки в тім, щоб жити своїм розумом. Тут урок глибший — жити в злагоді з природою і розумом. Картинка з сьогоднішнього політичного життя? Безумовно.

А вірш — не на день минуший. Людство повторює помилки. Поезія-притча має всі підстави ввійти в класику, може, не стільки завдяки політиці, скільки з причин її образного вирішення, де образність із тих, що ніби з живих уст людини. Але сьогодні вона звучить як звинувачення усім нам, а системі — передусім.

Олійник раз-по-раз звертається до того явища, яке буйно розквітло в останнє десятиліття, — конформізму. В його прицілі не тільки коммутанти, а й ті, хто «вибігали з мітинга на мітинг», «викричали славу марноті». Їхні гасла «спритні примазенки», як свої, збувають «два за три». «З прапорів пошили камізельки у два кольори, два кольори». До незалежності, виявляється, ведуть уже «вчорашні конвоїри» «в'язнів честі —лицарів пречистої душі». Найстрашніше ж те, що за ними слухняно, слід у слід, ідуть ті ж, учора ще чисті, люди... Поет дуже хотів би, щоб з них постав народ, але дійсність є така, як є. Саме з цієї глибокої думи народилася блискуча поема «Трубить Трубіж», де зійшлися лицарі української історії з сьогоднішніми баришниками, де сама історія стає на двобій з новою руїною.

І в поезії, як у публіцистиці, Борис Олійник — лідер духовного опору режиму. Як художник значний, котрий мислить категоріями вічного, він ставить нинішню ситуацію в Україні у контекст світової історії, він бачить вихід, він подвигає нас до нього, і тоді з'являються образи Христа й Іуди, і тоді оживає мотив Таємної вечері як образ того, що зробили з Україною, і як надія на воскресіння. Всією пристрастю слова поет утверджує: Україна воскресне, але воскресити її можемо тільки ми самі. Роботою, Совістю, Служінням Правді.

Борис Олійник ніколи не бавився в дисидентство, і коли вже виступав проти офіціозу, то лише виходячи з інтересів народу і своїх морально-етичних засад. Так було, коли він першим ще в сімдесятих повстав проти будівництва промвузла в Каневі, біля усипальниці Шевченка, що загрожувало не тільки святині, а й усьому заповідному довколишньому середовищу.

Тепер його похваляють за мужність, навіть удостоїли звання Почесного громадянина Канева. А тоді поета піддали такому обстрілу, починаючи від Москви до канівських властей, що вже заходило до притягнення Олійника до суду за те, що він, мовляв, став «на шляху прогресу» і «відбирає в людей роботу».

З такою ж принциповістю він пішов проти течії в оцінці подій на Балканах. З початку 90-х Борис Олійник побував на всіх фронтах Боснії-Герцеговини, розвінчуючи натівську сатанізацію сербів.

Коли почалися варварські бомбардування Косово і всієї Югославії, поет не тільки осуджував агресію з відстані, а вирушив у саме пекло війни і довів на неспростовних фактах, що спровокована ця бойня не задля захисту албанців, а з метою вгніздити натівську базу в Приштині. Нинішні події в Косово, що під егідою Альянсу перетворилося на суцільну мафію, де терористи добивають останніх сербів, повністю потвердили Олійникову позицію.

Найчесніший голос життя, як називав поезію Кайсин Кулієв (згадайте: «брате мій сивий по сірій сирітській судьбі»), не дає найменших підстав для сумніву в тому, що політика не вкрала у нас поета Бориса Олійника. Він був і залишився вірним Матері, Правді, Пам'яті, Україні.

Іван БОКИЙ

ТРИПТИХ

I

Вітер шугнув за пазуху —
Лоскітно під грудьми.
Чайкою стала запаска,
Руки звелись крильми.

Вітер шепнув:

«Злітаймо!

Поговір — лихо з ним!
Знаю: щоніч притайно
Тужиш за тим ... одним».

Охнула неутішно:

«Змилуйся — не мани.
Я б же до нього й пішо —
Через стерню й терни!»

Впали на груди коси,
Чорні, немов журба;
«Думалось... не збулося».

Схлипнула:

«Не судьба.

Зорі ж, мов царські гривні!
Тихше — законний спить.
Ти хоч до перших півнів,
Вітре,
зі мною посидь».

II

Вітер шугнув під пахви
І перебіг грудьми.
Стала сорочка птахом,
Руки знялись крильми.

Вітер шепнув:
«Летімо!
Тут недалеко... мить.
Ти ж за її очима
Тужиш із юних літ».

Важко зійшлося надбрів'я.
Вирвалось на жало:
«Господи, як любив я...
Як я її... люблю!»

Тільки ж — не довелося.
Винні, мабуть, оба.
Думалось... не збулося.
Сталося... не судьба.

Тихше, поснули діти
Вірна дружина спить.
Ти ж хоч на дрібку миті,
Вітре,
зі мною посидь».

III

Зорі — немов лампади.
Місяць пішов на спад.
Тільки —
через леваду

Двое в журі не сплять.
Б'ються крильми щоночі
В клітці своєї судьби.
Вітер в кушах регоче:
— Мучтесь,
коли — раби!

І тьма несвітня демоном звелася,
Згасивши вмить лампади і свічки.
І тільки очі всепрощенні Спаса
Взялись огнем

уперше за віки.

На троні перелюбства і лукавства,
Немов на тім'ї Лисої Гори,
Бісівство п'є за упокій слов'янства, —
І в чашах кров із сіркою горить.

Облиті жовчю обереги отчі.
Двоглавий вирод на оба осліп.
І хам заморський ошаліло топче
Хрещені душі і священний хліб.

Чи громадянство позбулося честі?
Чи з волі безголових чоловіх
Чекає в норах Другого Пришестя,
Яке розсудить мертвих і живих?

Егей, сусідко, дочекаєш чуда,
Заки тебе ще до Страшного Суду
Зведе зі світу п'яний ботокуда,

А потім — нас...

Подумай хорошенько:

А може, й справді перед судним днем
Послати хлопців батька Дорошенка,
Щоб твій чертог очистили вогнем?

Щоб ми, зазвичай,
сліпо за тобою
Не забрели овечою юрбою

В нову кошару,
де тебе до шкури
Уже обстригли
і здають в натурі.
Озвись, нарешті, з темної облоги.
Подай свій глас:
чи ти жива, небого?

Бо,
не докликавшись твого глаголу,
Уже і Спас тривожиться з висот:
«Коли мовчить,
яко пустеля гола,
То, взагалі, чи є ще там ... народ?»

СОН

Балада

Зайшов у сон, як у чужі палати, —
І вкопано заляк із дивини:
Стоїть жива, іще дідівська хата,
Яка згоріла в кратері війни.

— Ти хто єси? — спитала мене хата. —
Яким це вітром на поріг забрів? —
І придивляється підсліпувато
У двоє вікон з-під острішка брів.

З-за спини острах виповз волохато,
І здогад пальці стиснув крижані:
— Коли вже кличе з потойбіччя хата,
То, певно, знак: збиратись і мені.

— Ні з місця! — грізно замахнувся ясен. —
Тобі отут стояти сто віків,
Допоки всьому світу не роз'ясниш,
Куди ти нас, обдурених, завів?!

Ні, це не хата — тільки сон про хату.
Її у землю замок придавив
Того, хто півсела повів на страту,
І вашу хату власноруч спалив.

Тепер він — знаний патріот у краї.
Подейкують, що шишка немала.

Він каже, що пішов у поліцаї,
Аби Україна вільною була.

Отак ти нас розбудував, козаче!
Тепера нами править чоловік,
По кому не одна в'язниця плаче,
А він регоче серед чоловіх.

...Це ж ти волав:

«За волю — до загину!»

І ми пішли.

І — вперлися у кут.

Ми хочем, щоб не вмерла Україна,
Так українці ж, волоцюго, мруть!

То де ж твої проводирі і провід?
Чи мріють, доки згинемо, як тля,
Щоби потому інородні пройди
Посіли наші згорблені поля?!

Це ж ти гукав: «Рятуймо рідну мову!»
А що ж ти з нею, гаспиде, вчинив,
Чужих словес накидавши полови
І неслов'янським духом осквернив.

Це ж із твоєї вченої принуки
Таке верзуть сучасні писарі,
Що вже не тільки дід свого онука, —
Синів не розуміють матері.

То як ти мислиш будувать єдину,
Коли — на глум і втіху сміхачів —

Ми скоро між собою в Україні
Балакатимем ...через тлумачів!?

Ти ошукав нас...

І допоки правди
Не визволиш із окаянних уст,
Ще триста літ стоятимеш отут
Закам'янілим обеліском зради!

МАРШ П'ЯТОЇ КОЛОНИ

Де ви днесь,
панове коммутанти* —
Видатні міняйли прапорів?
На яку адресу вам писати,
Між яких ловити кольорів?

Кажуть, в радикалів грають нерви,
Коли ви, впадаючи у шал,
Пієте натхненно
«Ще не вмерла»,
Як учора —
«Ітернаціонал».

Кажуть, ви тепер б'єте поклони
Так же ревно,
як у ті часи
Били у церквах святі ікони
І сукали дулі в небесі.

Гей, пильнуйте, хлопці-радикали —
В коммутантів незмінима суть:

---

* Термін походить від «комуніст» і «мутант», себто — перевертень.

Нас вони
                    учора
                                    продавали,
Вас вони
                    узавтра
                                    продадуть.
Спогадаймо пору незабутню,
Як вони в серпневу зорепадь
Обміняли зірку п'ятикутню
На місяця
                                    в колоні номер п'ять.

І вони ж,
                    як дійде до порубу, —
Не змигнувши оком, без сум'ять
Обміняють вашого тризуба
На місяця
                                    в колоні номер п'ять.

Голубаво-жовті і червоні,
Чуєте:
                    під маршів перегуд
Коммутанти п'ятої колони
Продаватись весело ідуть!

І, піднявши заздоровні чари,
Як тоді, в серпневу зорепадь,
Їх вітають радо яничари, —
Запасні
                                    колони номер п'ять!

А тепер — хором:
— Голубаво-жовті і червоні,
Чуєте:

    під маршів перегуд
Коммутанти п'ятої колони
З яничарами навперегони
Україну на торги ведуть!

... І ВІЧНИЙ БІЙ

На судний виклик:

«До бар'єру!»

За честь і лицарські права
По кризі нетривкій паперу
В двобої сходяться слова.

За ними — вибір на відплату:
Стилет, кинджал чи пістолет.
Між ними — в роковім квадраті —
За свідка і суддю — поет.

Він хоче звестися над правом,
Як жрець — над марнотою слав.
Він наклика ганьбу — лукавим
І славу — праведним словам.

Та в мить, як зйдуться на пружі
І розпочнуть слова двобій,
У нього ж першого —

і друзі,

І недруги

вженуть набій.

... Коли ж утихне поле бранне,
Слова,

вжахнувшись дивині,
Побачать, як на тій же грані
Стоїть поет при знамені.

І тільки небові одному
Відома таїна земна,
Що цей двобій у нім самому,
Допоки світу — не мина.

І знов до лицарського герцю
За честь, і правду, і права —
У трепетнім овалі серця
В двобої сходяться слова.

ІНВЕКТИВА — 1

І чубимось, як горобці у просі,
І валимо на всіх, що голі й босі,
А ще й — дивись! — пнемося в козаки.
Куди вже пхатись,

коли нас і досі

Зі Сходу в Захід,

мов курай, односить,

А в Україні правлять мамлюки?!

То, може, розбалакувати досить

Та знов податися у чумаки?

Он люди у піску, на клич пророка,

Таку державу возвели нівроку,

Що ледве не півсвіту обняла!

А ми в чорноземі усеполюючим

В сусіди жебраєм на хліб насущний

І скиглимо, що доля обійшла.

Тобі ж природа усього вділила!

То хазяйнуй у суверенній вміло,

А не ходи ногами догори!

Так де ж — косує на сусіду клято,

Щоб хоч сарай ...у нього,

як — не хата ...

В самого ж хата вже давно горить!

Допоки ділим кольори та межі,

Хизуючись, які ми незалежні, —

Тим часом колорадівські жуки

Уже майно пустили наше в діло
І нас на дві полтини розділили:
Одних — під хвіст,
а решту — в жебраки.

— Пануйте хлопці! — віскі наточили,
По іграшковій булаві вручили,
Та кожного при цім остерегли:
— Гуляйте, суверенні, на свободі,
Але не далі власних огородів,
Бо те, що дали,
ви вже продали. —

То перше, аніж винного шукати,
Позиркуючи на сусідську хату,
Ти краще до люстерка підійди,
Та глянь у нього, обітерши порох.
Впізнав себе?

Ото і є твій ворог!
А ти в чужих дошукуєш біди.

... Устав козак з могили опівночі.
Округ поглянув — потемніло в очах:
Чи то мара, чи хто-зна й що воно:
Серед могил, у степовім безмежжі,
Стремить огром, як Вавілонська вежа,
Із назвиськом цапиним:

«Казіно».

А там гуляють у якусь рулетку
Круті хлюсти заморської прикмети
Та доляри метуть навзаводи.
— А де ж ... козацтво в бісової мами?! —
І знизу відгукнулось, мов із ями:
— Ми тута ... гречку сієм, як завжди. —

— А де ж ... хорунжі? — запитав поникло.
— Та до нових господарів прилипли:
Підносять їм горілку та меди,
І все розказують про дні минулі,
Як їхні предки бились у Стамбулі...
А ми тут... гречку сієм, як завжди.

Розказують, та по-холуйськи писком
Новим вкраїнцям заглядають в миску:
Чи хто не кине кістку за труди?
Затим гризуться за огризок п'яно,
Як їх діди — за булаву Богдана.
А ми тут ... гречку сієм, як завжди.

— А де ж свідомі? — кинув безпорадно.
— Та де ж їм бути, —

засідають в Раді.

І всі, як є, без винятку — вожді!

І всі — за Україну.

А тим разом

Її допродують чужим пролазам,

А ми тут ... гречку сієм, як завжди.

Стемнів козак у гніві,

наче хмара.

На всесвіт гримнув:

— От уже отара!

Ніяк не дочекає барана,

Щоб знов трюхикать підтюпцем на бойню,

Та мимрить: «А було ж козацтво гойне ...

Гай-гай, було, та вигибло сповна...»

Бодай би вас поглинула мана!

Нам за свободу розтинали груди!
А вам же волю подали на блюді —
Так замість зводити державний чин,
Ви знову, по-холопському горбаті,
Віншуєте новітніх окупантів,
Самі ж — у гречкосіях,

І — ні з чим.

І моститесь одсидітись у вербах,
Покіль з ордою наодинці
серби

Стоять на смерть
за православний рід.

Гей, не відсидітись:
після Балкана

І вас обіруч візьмуть в ятагани,
Скрутивши в'язи у баранів ріг!

Злізайте з печі!

Вдарте у кресало,
Аби вогонь пропік на душах сало
І нагадав, що править не живіт,
А дух Шевченка — вішого месії,
Що ми вкраїнці, а не гречкосії,
Що ми — живі!

Та вже коли і пам'ять одібрало,
І дух, і вуха вам позакладало, —
Тоді у ніч відплати, з небуття
Ми встанем грізно,
мертві, та не вбиті,
Аби хоч плюнути у твар невмиту
Вам,
що мерцями стали за життя!

Бо тихі, як осінній падолист.
Що коли б нас вчергове не купили,
Хіба б ми учергове продались?!

Та інородців вилаєм належно,
Що й досі, кляті, не перевелись
І не дають нам спати в незалежній,
І норовлять, щоб ми їм продались.

І Україні, неспалим-купині,
Поклянемося при святі дари,
Що коли б нас вчергове не купили,
Ми б вас, маман, їй-бо, не продали.

* * *

Відлебеділа, ніби мить,
Як дивен сон — поза літами.
А щось болить...
А щось болить...
А що болить —
позамітало.

Все перегірко на полин.
Було. Забулось. Не збулося...
А щось болить...
А щось болить...
А що болить —
те знає осінь.

Минають дні. Згасає крок.
Імен забутих — тихі тіні...
Вже, як тоді, не грає кров,
І на перо спадає іній.

Нещадний грудень
з рук обох
Кладе на шлях замети сизі.
Але світа,
як слово Бог,
Зоря надій в небесній книзі.

Все одпливло, як вік і мить.
Та щось на дні
щемить і дише.
Спасибі серцю — хай болить.
Як відболить — тоді
вже... тиша.

* * *

Дві ями копали Йому гробарі.
Це — страшно, як дві — на погреб одного!
Що в другій поховано кості старі,
А перша чекає і досі Його.

Вона божевільно волає до всіх:
— Коли ж Його тіло у себе прийму?
І хто учинив цей немислимий гріх,
Пославши дві ями життя одному?! —

...Над першою ямою стогнуть сичі.
Земля в ній осіла у чорній тужбі.
І марне від неї втікає в корчі
Наймач, що намовив на дві копачів.

Щоночі, як вип'ють по третій до дна,
Гримлять гробарі у сп'янілій злобі:
— Коли не оплатиш за дві нам сповна,
У першій лежати тобі!

ЯК ХОВАЛИ ПАТРІАРХА

Майже за П.Г.Тичиною

На майдані, при Софії,
Реводрюція іде.
«Хай кулак, — усі гукнули, —
Нас по-правді розведе!

Прощавайте, ждіте в пику.
Гей, на браму — наших б'ють!..»
Закипіло, зашуміло, —
Тільки гулі аж цвітуть.

Над труною Патріарха —
Несусвітній гвалт і жах:
Ділять всоте українці
Віру предків на ножах.

Тягне кожен домовину,
Наче здобич, ботокуд:
Проводжають Патріарха
Ув останню путь.

На майдані, біля брами,
Богомольні та святі,
Цуплять бороди і ряси
Ревні браття во Христі.

Трощать древка і кадила
На вселенський сміх і страх:

То ховають українці
Всесвятійший прах.

Яму вибили в асфальті,
Лом у ґрунті груз...
Так ховали суверени
Свій державний глузд.

Потім в руйнищі шукали
Биті корогви й хрести,
Та хвалилися синцями, —
Господи, прости!

Потім завчено ревнули:
«Слава!» і «Ганьба!»
Та й забули в підворітті
Божого раба.

...На Софійському майдані
Засмутились матері:
«Та світи ж їм в темні душі,
Ясен місяцю вгорі!»

Біля брами України
Відібрало річ...
Вечір.
Ніч.

ЄВРОПІ

Ми тут жили ще до часів потопу.
Наш корінь у земну вростає вісь.
І перше, ніж учити нас, Європо,
На себе ліпше збоку подивись.

Ти нас озвала хутором пихато.
Облиш: твій посміх нам не допече,
Бо ми тоді вже побілили Хату,
Як ти іще не вийшла із печер.

Живи собі, уходжено і сито.
Ми не питаєм з усміхом кривим,
Якою б ти була у цьому світі,
Аби ми плуг, і колесо, і жито
Не дарували пращурам твоїм.

Ми ж не виказуєм, яку недолю
Тобі вістило злаками біди,
Аби козацький стан у Дикім Полі
Не зупинив азійської орди.

Живи собі.

Ми зі своїм уставом
Не сунемось до тебе в монастир.
Але дозволь і нам за отчим правом
По-своєму облаштувати двір.

Так, ми в гешефтах — і невмілі, й сірі.
Ви ж на торгах сягнули верховіть.
Та навіть вам шагреневої шкіри
В роковий час усе ж не докупить.

Земні діла сповна оплатить небо.
І в Судний День воздасться всім ущерть:
І тим, хто зрадив побратимство Ельби,
І тим, хто сербів рокував на смерть...

Життя мина...

Усі ми перебудем:
Хто — при бандурі, хто — при гамані.
А що вже по собі залишим людям, —
Судити не тобі, і не мені.

Відкриті наші предківські чертоги
Усім,
хто має помисли незлі.
Прийдіте з миром!
Та, заради Бога,
Не вчіть нас жить на батьківській землі.

У кожного — свої герби й знамена,
Свій лад і чин в державі й при столі.
Ми всяк своєї долі ковалі:
Вам до душі вертка синиця в жмені,
А нам до серця —
в небі журавлі.

Такі ми є. А ви такі, як є.

Прислухайтесь...

Цитуємо:

«Злодюга, педермот,
агент ЦРУ, СБУ, ФСБ
(чи Моссаду, що одне й теж)»;
«дрімучий бездара, телепень, злодюга,
олігарх, пройда, змовник,
замовник, ворог нації
(колишне «ворог народу»);
московський попихач, стипендіат Олбрайт —
і він (вона, воно) ще й пнеться
в президенти України!
Ну, ви бачили отаке?!»

Це — про опонентів.

І одразу ж вкрадливо ніжне —
про себе:

«Побратими і посестри! Коли я
стану Президентом
моєї нещасної України...»
(де ти її взяв ту нещасну —
хотілось би знати?);
«я, — б'є себе в груди цитатою, —
що вгору йде,
хоч був запертий в льох...»
(щоб ти вже сидів там до скону!);
«дорогі люди! Як і ви, я нічого
не маю...» (за душею — уточнимо);
«як і ви, я — за межею виживання»
(за рогом гарцює іномарка з двома
джипами горил);

«дивіться, — я вивертаю кишені:
тут — ані копійки!»
(зате там — пару сотень мільйонів
знайдеться);
«я вистраждав Україну за ґратами"
(справді — одних саджали,
а декого й «підсаджували»);
«коли оберете, я зладнаю команду
тільки з патріотів!»
(має, щонайменше, два громадянства);
«я виведу вас із цієї пустелі»
(та ти хоча б сам додому втрапив!);
«я перекрию всі аеропорти і кордони
цим хапугам»
(власний літак, про всяк випадок,
завжди напоготові);
«якщо мене оберуть,
ми нагодуємо хлібом три Європи»
(у кишені — комбінація з трьох пальців);
«слава Україні!» — вибухає
в захваті насамкінець
(відлунням повертається:
«Вічна пам'ять дурням, якщо повірять»).

...Молодиця, насипаючи покупцеві
соняшникового насіння в кульок із часопису,
де шкіриться світлина
якогось претендента,
і краєм вуха слухаючи ще одного — з базару,
зітхає:
«І в кого воно, стерво,
навчилося так брехати?!»

Покупець, повертаючи жінці здачу,
усміхається:

— Це вам, мамо, гонорар
за правдиву інформацію...

Перепрошую, як Вас величати?

— Мене? — перепитала. —

Та зовіть просто:

Україна...

НІЧНИЙ ВІЗИТ

- І явився з ночі Ворон,
        чорно-сизий, як рілля.
— Звідки... ви? — отерп мій голос.
        Одвернувся: — А звідтіля. —
- І загруз у верховіття,
        наче привид з потойсвіть.
У його залізних кігтях
        щось окровлене тремтить.
- Що там... що то в кігтях б'ється? —
        захитався мені світ.
— А-а, тремтиш? То людське серце —
        маю здобич на обід.
- Чи далеко ж ті... угіддя,
        звідки здобич припасли? —
— Там, на Косово, де сербів
        косить смерть у три коси!
- Леле! Що ж ми тут розсілись:
        треба ж рятувать братів! —
Сплюнув жовч: — Досидівсь, куме:
        я по тебе прилетів.
- Ох, біда! Коли б же знали,
        ми б грудьми — супроти зла!

Обірвав: — Дарма лукавиш:
ваша черга надійшла.

Вам волали: «Гей, слов'яни!» —
Ви ж ховалися до нір. —
І, крилом роздерши ніч,
Увігнав у серце дзьоба,
мов кривий османський ніж!

... Місяць обірвавсь, як бомба, —
Прямо меживіч.

ОСТАННЯ ДОРОГА НЕСТОРА

У смерклому небі
                    по чорному — ворони чорні.
По сірому полю,
                    по сірому — тіні женуть...
Збирайтеся, Батьку.
                    Уже пугачі ізвечора
Накликали тоскно
                    дорогу в чужу чужину.

Уже ви ніколи
                    не вернетесь, Батьку, додому.
Крутий кулемет
                    на півслові розгублено стих.
І грива конева
                    в зажурі опала додолу.
І хлопці-махновці
                    зів'яли — ні в сих і ні в тих.

... Коли в домовині
                    відплив у паризькі тумани,
На всі запитання
                    дала йому відповідь смерть.
І тільки єдине
                    забрав у могилу, як рану:
«За що ж ми, Україно,
                    себе посилали на хрест?»

Нерідна земля
                    прийняла у холодні лещата.
Чужа чужина.
                    Тільки часом із батькових крес,
Занесена вітром, хмарина
                    заплаче дощами:
«За що ж послали
                    безвинних і грішних
  на хрест?»

... Гуляє курай, як гультяй,
                    по Гуляй та ще й Полю.
Нову Україну
                    озули в чужі постолои.
І ваші онуки
                    шукають затуркану долю,
Як ви колись, Батьку,
                    шукаючи,
  та й не знайшли.

В степу запорозькім
                    звікована скіфська прамати
спізнала всього:
                    і світання імперій,
  і смерк.
І тільки єдине і досі
                    не може спізнати:
За що ж українці
                    себе послають на смерть?

ЗАТУЛИ МЕНЕ КРИЛОМ

I

Затули мене крилом
Від промерзлої студоми.
Борони мене хрестом
Від Гоморри і Содому!..
Скаженіє бурелом
У вселенському огромі, —
Затули мене крилом.

Кулі б'ють, налиті злом,
З гайдамацьким пересвистом.
Затули мене крилом
В чистім полі від нечистих.
Відьма править помелом.
Сатана три шістки числить...
Затули мене крилом.

В чистім полі замело.
Тільки місяць — упівочка...
Відведи мене в тепло
До людей із одинока,
Доки душу не взяло
В лапи зашпорів жорстоко.
Від провалля — за півкроку —
Рятівне подай крило.

II

Ти ячиш мені: «Зажди!»
Не спіши туди задуже.

Краще згинуть в холоди,
Ніж у спертому задушші.
Краще вовк — серед біди,
Ніж лисиця — на подушці.
Краще хрест — на грішну душу,
Ніж втопить її в меди.

В тому світі — фальш і зиск.
Він брехливий, як газети.
Краще жити серед зим,
Ніж у теплій твані вмерти.
Краще вирвати язик,
Ніж піти до них в поети.
Краще крапка пістолета,
Ніж од митаря — срібник».

III

Навіть вухом не повів
На замови-остороги.
Поманило до гуртів,
На дідівські на пороги,
Під зачовганий мотив
Про дитинство босоноге.

...Так летів до отчих місць,
Що у сім потів облився!
Глянув: стільки рідних лиць!
І ні жодного ... обличчя:
Від колишніх юних птиць —
Тільки пір'я на обійсті...
Шаста виводок лисичий
З хижим поблиском зіниць.

Ще недавно позахмар
Ми злітали в орлім чарі!
А тепер новий вівчар
Заганя нас до кошари.
В нього із-під шаровар
Визира копитищ пара,
На яких вогніють тавра
Від рогатого з тартар.

IV

Сіра тиша над селом.
Ходить колами шуліка.
Не ховай мене за склом
Від розстріляного віку!
Хто ж це нас пустив на лом,
Україно,
при задвірку?
Що ж це ми, такі великі, —
Знову під чужим кермом?!

... Гірко сплеснула Дніпром,
Затужилася борами:
«Не питай мене пером,
Запитай у свого страму:
А хіба не ви гуртом
Віддали мене у найми
Прибирати за столом
За новими хазяями?»

V

В сонну тишу над селом
Прорипів протез іржаво.

Тінь якась — на всю державу
Стала між добром і злом.
Дзенькнули медалі слави,
Голос grimнув напролом:
— В кого ти питаєш правди
І кому ти б'єш чолом?!

Та на всі свої волення
Ти скоріше діждеш смерть,
Ніж відлуння чи зізнання:
В цій державі все, — до грана —
Полетіло шкереберть —
В наших кресах, як в саванні,
Окупанти бродять п'яні...
Дожилися, вашу... честь! —
Позіхнуло наостаннє:
«Сю ніч снились партизани...
Тут лісок... за кілька верст».

МОЛИТВА

Отче, у Триєдиності Єдиний,
Що послав Спасителя на скруху,
На валу, при Церкві Десятинній,
Уповаю на твою потугу:

Не введи,
                    Безмежно-Безначальний,
У спокусу тіло наше грішне.
Над земні марноти і печалі
Прихили десницю всеутішну!

Стримай гнів на винних без провини,
Загрими в архангелові труби
Нерозважним чадам України
І остережи від самозгуби!

Відпусти гріхи. Великий Боже,
Пройдами ошуканому люду.
Втретє відпусти, молю, бо схоже,
Що вчетверте випадку не буде!

Сину, розіп'ятий на Хрестові,
На осліплх сяєвом пролийся:
Ти ж простив апостолу Петрові,
Що до третіх

                    тричі
                                    відступився!

Навіть кривовірові прощаю
За твоїми приписами,
Отче.

А собі єдиного благаю:
Не прости, як на криве ізбочу!

Всім, хто одступився від присяги, —
Не нашли жорстокої відплати.
А мені впечи тавро зневаги,
Як почну на вірі гендлювати!

Відпусти,
Всеволодний,
безголовим,
Що могили потоптали отчі.
Не прости мені,
коли хоч словом
Предківські могили опорочу!

Змилуйсь над братами, що в гордині
І мене затоптували в сажу.
Праведний,
не попусти й зернини,
Коли навіть недругові зраджу!

За Твоїм Священним Заповітом,
Всім дарую, заблукалим в пущі:
Виведи їх благовісним світлом
На дорогу Правди неминущу!

Отче,
ти всепрощення вішуєш...
Я ж Тебе благаю про єдине:
Не прости мені, коли прощу я
Тим, що й за «любов до України»
Вимагають плату з половини!
... Не прости їм,
Господи, —
прошу я!

* * *

Не погасне висока потуга Дніпра,
Не змаліє в отецьких криницях вода,
Доки є на землі хоч краплина добра,
І Марія Ісуса з небес вигляда.

Сатана, перекинувшись у крамаря,
Наші душі не зманить на діло криве,
Доки є на землі хоч зернина добра
І надія на Друге Пришестя живе.

Перебудеться горе і туга-жура,
І на камені зійде трава молода,
Доки є на землі хоч росина добра,
І вмива Україну йорданська вода.

Приторкніться до струн золотих, кобзарі.
Ви повідайте предків святий заповіт:
Родять щедро пісні тільки в зладі-добрі,
На добрі, як на вірі, тримається світ.

✧

АФГАНЦЕВИ

Об чім ти замислився,
білий, мов лунь,
Обернений ликом печальним на Схід,
Де впаяний круто в небесну латунь,
Ісламський півмісяць обстежує світ?

Ти юний.
У вусах видзвонює мідь.
Твій чуб ще недавно, мов сонях, яснів...
Об чім же,
обернений ликом на Схід,
Ти нині замислився,
сивий, як сніг?

Підперши лівицею
думу тяжку,
Вдивляєшся тоскно за межі бескидь,
Де в тім, загадковім, афганськім піску
Правиця твоя самотньо лежить.

Ти — справжній вояк.
Ти — пружкий, мов стилет.
Ти шастав у горах нечутно,
як тінь.
Тебе не здолав би повік моджахед,
Аби розгадав ти
одну із таїн.

Ти вишкіл дістав у вогні і воді.
А він був, на диво, — невмілий стрілець.
Ти чергою сік його дні молоді,
А він воскресав
і виходив на герць.

Та гріх цей відпустить тобі моджахед,
Якщо ти, нарешті, осягнеш урок:
Чому твій надійний,
як смерть, кулемет,
В чужому краю —
лиш металу шматок?

Коли осягнеш, що з уставом своїм
Не ходять в чужий монастир а чи дім,
Що колір зелений ісламських корогв
Не владні змінить ні вогонь, ані кров, —

Тоді лиш повірить тобі моджахед.
І ти, спогадавши вітців заповіт,
Побачиш,
як сходять над мирний хребет
Півмісяць і Хрест
в злотий небозвід.

...Ти юний.
У вусах видзвонює мідь,
І чуб ще недавно, мов сонях, яснів.
Об чім же,
обернений ликом на Схід,
Ти нині замислився,
сивий, як сніг?

Підуть, залишивши правнукам
У заповітний хосен
Вірність Присязі і Прапору,
Честь непорочну імен.

Стягам парфировим
вклонимось.
На ратоборців помолимося.

І возвістуєм литаврами
Всім на широтах земних,
Як ми Дев'ятого Травня
В образах ратників праведних
Вперше впізнали ... святих!

Як, небесами повінчаний,
Вклавши у піхви меча,
Їх перед Брамою Вічності
Сам Змієбор
зустріча!

* * *

Солженіцину

«Гряде пророк!
Пророку — лета многа!»
Волає ревно
православний люд.

...Левина грива.
Борода — з Толстого.
І лиш в очницях кубляться волого
Нехристиянські блуд, і страх, і лють.

Так хто ж єси?
Яку іще подобу
Сховав нараз
від мертвих і живих
Під арештантську маскувальну робу. —
Ти,
мічений у списках потайних?

Та око правди прозира наскрізно...
І твій зіщулений,
тваринний страх —
Довічна мста за спродану Вітчизну.
За всіх,
засвідчених у таборах!

Втікав, як тать,
в чужинницькі пенати...

ТАЄМНА ВЕЧЕРЯ

I

День був якийсь непевний.

Щось по колах округ бродило —
Незримо, хиже і обережне.
Сторожко темніло.

Учні нервувалися:

«Де ж Він?!»

(...І тоскно, як олень,

поранений смертно,

Він скрикнув у небо,

позначене смерком:

— Отче!

Невже не обійде

мене

Чаша сія...

від Тебе?! —

Глухо мовчало Небо.

І Він прочитав

Із німотної сині:

— Не обійде....

Сину...).

Учні нервувалися:

«Де ж Він?!»

Вже Його не було.
Тільки сиве крило,
Опустила сумна плащаниця.

І невимовний подив єство їм опік,
Як за спинами
Вісником Бога
Горній Янгол постав,
і суворо прорік:
— Хто шука серед мертвих
живого? —

III

...Мертві піють і п'ють.
Тягнуть цвяхи з хреста
На колекції та сувеніри...
Перейшли у Апостоли
учні Христа,
Запаливши світильники віри.

Мертві грають в політику,
«водять козу»
Та дівок заграницею манять.
Оббирають, як липку,
народ і казну,
Обирають себе на гетьманів.

І вже так Україні прилипли до губ,
Так її закохали, пролизи,
Що — дивися — небавом
якийсь перелюб
І за пазуху неньці полізе.

IV

Вже таємна вечерея
ішла до кінця,
Коли, гостро відчувши колюччя
Від болючих тернин рокового вінця,
Він удруге сповідався учням:
— А сьогодні один з вас
мене вже продав...

V

Решту знаємо за Писанням.
Вірую...
Одначе:
Що Його розп'яли на покуту усіх, —
То тяжка, але — істина, люди.
Лиш єдине гризе —
хай проститься мій гріх! —
А чи й справді повісивсь...
Іуда?

VI

Владно сіли в шинку
вже нові хазяї:
Сам Хрещатик їм слався під ноги.
Всі однаково гожі.
Достоту — свої,
З напіслова познаша свогого.
Налили у чарки
за удатний оброк.
А шинкарка ж, як фея, облесна!

Тепло й сито.

Та раптом якийсь холодок
Перебіг поза спини і чресла.

Хтось засовався не по чину.
Хтось невміло впустив чарчину.
Третій раптом гукнув:

— Тримайтеся! —

...Двері були відчинені:
На порозі стояв...

тринадцятий.

«Добривечір» — сказав.
Свій крават розв'язав.
(Дещо й справді на зашморг подібний).
По-свояцьки окинувши поглядом зал,
Сів до столу.

Як рівний.

І — рідний.

VII

А Хрещатик новітній гудів, як базар.
...Під шинком,

прихилившись до муру,

Очужіло сидів провінційний кобзар,
Застібнувши на гудзик бандуру.

— І надовго зібрався мовчати дідусь? —
Зблазнював молодий переблуда.

Посміхнувся кобзар

у замислений вус:

— Вже недовго...

До Страшного Суду.

Дихнуло Еміратами — і вмент
Уже клянуться ревно на Корані.
І над чалмою
в правовірній шані
Зелений стяг розкрилюється в лет!

А як Сінайський шмагонув парчу, —
Ураз припали до Звізди Давида.
І ти ж дивись:
устигли ще завидна
Переметнутись до Стіни Плачу!

Війнуло з Півдня...
І пішло по колу
Перевдягання душ.
А душі ж — голі,
Як в морзі...
Але те вже — не до столу.

Бо що це ми і справді завели?
Уже й Шевченкові до кольок смішно:
Мовляв, зійшлися начебто ж... колишні,
А й досі не сідають за столи?

II

Ану-м, стинай «московській» яничарці
Голівку з пліч,
та булькнем в три стволи!
То що, колеги,
вдаримо по чарці

За те, що ви
живі...
колись були?

...За п'ятою
оплачемо Україну.
Та зчинимо гризню
за булаву,
І спішемо
недолю і руїну
На клятих інородців та Москву.
А як не стане вранці похмелиться
(Ще й сало закотилось у траву),
Одне одному вчідим по мазницях
І пошлемо когось...
по мирову.

Під щедрим кумпанійським Водолієм
Ми знову зберемося за столи.
І десь, на третій, раптом прохмелієм:
Чи ми жили,
чи просто... відбули?

...Та вихор знявся — і пішло кружляти
Перевдягання душ і тілесе.
І хтозна: вус чи бороду чіпляти,
Чи — про випадок — вкупі те і се.

Кому годити і кого судити —
Не добереш без пляшки і... Москви.
То краще наливайте вже, сусіде,
Та й почнемо із першої глави.

I — разом:

Ану-м, стинай «московській» яничарці
Голівку з пліч,
та булькнем в три стволи!
То що, колеги,
вдаримо по чарці
За те, що ви
живі...
колись були?

СУРМИ СОВІСТІ

...І весело ж допродують,
лукаві,
Минувшину святу.
За півціни:
Зорю Героя і Солдатську Славу
Із медальйоном смертним
старшини.

Скипає пам'ять
від ганьби і болю...
І серед ночі, в сизім тумані,
З архангельською віщою трубою
Встає сурмач,
убитий на війні.

Скликає тужно
на Велику Раду
З усіх фронтів —
полеглих од меча.
І шерхне шепіт над полками:
«Зрада»,
І рветься крик із горла сурмача:

«За що ж ми, браття,
голови зложили?
Невже за те, щоб ситі байструюки
Пустили наші моці і могили
Лабазникам нечистої руки?!»

Хіба минуле з молотка продати?
Хіба на честі приторгуєш честь?
У всі віки присяга у солдата
Однакова:

«Вітчизна або — смерть»

Коли ж солдатську ратницьку святиню
Виносиш під полою на базар, —
Ти право продаєш своєму сину
Тебе й Отчизну
спродать, як товар.

В грядущє зри!
Ти бачиш, як безжурно,
Діставши гаманці і гамани,
Рушник од неньки, дідову бандуру
Тобою ж вчені,
спродують сини?

Уже дістали булаву з-під лави;
Уже твій хрестик тичуть гендлярю;
Затим вторгують на козацькій славі,
Потому пустять і саму
Державу,
Як ти сьогодні —
Батьківську Зорю.

... Щоночі,
на дванадцятім ударі,
Гримить сурмач у забуття сліпе:
«Коли минуле спродав на базарі,
Ти вже продав
грядущє і себе!»

РОЗДУМ

З народного

Був день невеселий
по осені пізній.
Птахи ціпеніли
під вітром наскрізним.

І сонце не в силі
розплющить повіки...
Був день невеселий
на вигасі віку.

І все було сіре,
з неструганих дощок.
І думав я сіро, панове,
про от що:

«Стою на асфальті,
у лижі озутий.
Чи лижі не їдуть,
чи сам я безпутній?»

Так бачу, що й інші
на лижі постали,
І теж — ані з місця,
мов коні у стайні.

І мов не такі ж ми
невдатні, як з виду.

І все ніби в нормі...
А лижі не їдуть.

І клали ж асфальт,
як учили з Парижа,
А отже ж не їдуть
даровані лижі.

Черговий дорадник
з крутої держави

Регоче:

— Ну ви ж і вчудили, їй право!

І хто ж вам лижню
на асфальті нараяв?
Та в ролики взуйтесь —
і гайда до раю! —

... Покіль ми ті ролики клятї взували,
Асфальт розгатили
важкі самозвали.

А тут ще дощі
зарядили достоту, —
І рідний чорнозем
розвезло в болото.

Тепер стирчимо у багні,
на розпутті,
Чи ролики з браком,
чи ми шалапутні?

І лаємось тяжко
з тієї підстави:
Який це нас дурень
на ролики ставив?!

І тоскно чекаєм
чиєїсь принуки,
Коли нам вилазить
з цієї багнуки.

Чи, може, до переду й заду
негайно
Пропелери вставить —
і в лет вертикально?

... Отак би й стирчали ми,
Богом забуті —
В багні по коліна,
у ролики взуті.

Та їхав із ярмарку
дядько по торзі,
Як глянув —
і ледве не випав із воза:

— Чи ви не при тямі?
Чи я з перепою?
Ви й справді зібрались
на роликах в поле?!

— Так це ж нам пораяли
радники мудрі... —

Всміхнувся візниця
і в бороду муркнув:

— То хай вам і те вже
роз'яснюють звідти,
Як сіється гречка
і ... робляться діти —

І рушив коня
в українське безмежжя.
А ми — у багні
стоїмо, незалежні...
Від розуму.

СПОГАД

Щоранку мати тягла його до музшколи.
А він, маленький і згорблений,
волік опасисту, ростом з нього, віолончель.
Хлопчику минав сьомий.
Коли проходили поуз вітрин з іграшками,
його втомлене, аж старече личко
оживало і ставало, як у всіх дітей.

...Якось, по дорозі до музшколи,
їх перестріла далека родичка.
Жінки довго і гаряче цілувалися,
а очі були холодні-холодні.
Хлопчика занудило від їхніх неширих
охкань і ахкань:
«Скільки ж це ми не бачилися?!»
«Леле, а ти зовсім не змінилась!»
«А ти, ти... просто розквітла!»
Потім занудно доскіпувались:
«Де брала крам?» «Хто шие?»
«Як? Як? Стривай: запишу адресу».

За балачкою вони забули про нього,
і хлопчик уперше розгледівся довкруж.
Після пісної кімнати — стеля, кусень вікна,
щиглик у клітці та остогидла віолончель, —
він уперше побачив:
справжніх, живих горобців, кота,
що ласо і хижо стежив за ними,

пса, що, пробігаючи, лизнув йому руку
і грайливо помахав хвостом...

А потім сталося вже й зовсім неймовірно:
у дворі нормальної школи
хлопчаки ганяли м'яча.

Вони закручували такі карколомні фінти,
а маленький, пружний голкіпер
так стрімко шугав за м'ячем,
що у хлопчика м'ятно хололо під грудьми
і серце стрибало, як м'яч.

Наразі хтось із гравців так «заліпив»,
що м'яч завис у зеніті, як планетка,
потім поволі почав опускатися за огорожу
і покотився... покотився прямо до нього.
Не тямлячи себе, хлопчик потягся
назустріч м'ячеві і вже напружився
для удару...

Як нагло:

«А куди ти?» — мати грубо
вхопила його за плече,
кинувши родичці дратливо: «Бачила... отаке?!»

Вдома, вправляючись на віолончелі,
він плакав, і сльози скочувались по струнах,
як роса, котру вперше побачив уранці.

... Філармонія була переповнена по вінця.
Меломани шурхотіли програмками,
перешіптуючись: «Приїхав з гастролей».
«Звідки?» «Здається, з Америки».
«Його вже вдома й не побачиш».
«Що ти хочеш — геній».
«А на ювілей таки приїхав...»

«Т-с-с», — шикнули зусебіч.
Розсунулися лаштунки, і конференсьє
пафосним речитативом почав перелічувати:
«Народний... лауреат найвищих премій...
міжнародних і вітчизняних... почесний
професор... доктор... академік...
великий... неперевершений віртуоз...
гордість міста... держави... нації...»

...Він не просто грав, а увесь гучав музикою.
В напівзабутті, заплющившись,
сивий-сивий... як Саваоф
на зводах Сікстинської Капелли.
Зала... та що там зала! —
світ не існував для нього... тільки музика.
Він нічого не чув і не бачив.
Та на останньому акорді він таки почув...
Цей звук супроводжував його все життя,
на всіх континентах і велемовних учтах...
Він почув той особливий, глухуватий стукіт,
від якого завмирає серце
і м'ятно холоне під грудьми.

Опустив смичок, розплющив очі
і... побачив:
за вікном, по хіднику, котився м'яч,
назустріч йому летів хлопчисько...
Налігши на ліву, він так «вліпив» правую,
що м'яч завис у зеніті, як планетка.
І коли почав опускатися через огорожу,
Маестро... заплакав.
Він плакав, по-дитячому, кулаком
розмазуючи сьози.

А зала шаленіла від захвату,
осипаючи його квітами, цілунками,
програмами.

Меломанки в буклях з минулого століття
сплескували руками: «Боже, як він стужився
по домівці!» «Але ж який прийом...
який прийом!!!

Тут і камінь заплаче!»

...А він плакав за тим,
що колись — давно-давно —
йому не дозволили вдарити м'яча,
щоб він злетів у зеніт, як планетка.
І зала теж промокала розчулені сльози,
не здогадуючись, що разом з Маестро
плаче за своїм дитинством...

СЮЖЕТ

Колами, колами листя —
в осінньому танго...
Може це спогад?..
А може, незбутий сюжет:
Ніби в Полтаві
біляво біліє альтанка...
Ніби і досі там
чийсь мерехтить силует...

Як це далеко?!
...Уже на моїм небоспаді
Вечір в задумі
схиляється на парাপет.
Може, це казка?
А може, було те насправді:
Біла альтанка
і твій неземний силует?

Парами плавають
горлиці в небі кохання,
Плавко спадаючи
на молодий бересклет.
Може, це пісня?
А може, це просто омана:
Одсвіт альтанки
і цей полохкий силует?

Скоро затужиться
                                стужам на цілому світі.
Холод пониже до серця,
                                як хижий стилет.
В темінь грудневу
                                свічею провісною світить
Біла альтанка
                                і твій неземний силует.

В час одиноцтва,
                                коли перевесники в ірій
Ті відлетіли,
                                а інші збираються в лет,
Не похитнусь
                                у любові, надії і вірі,
Доки на прюзі
                                видніє хоча б силует.

Колами, колами
                                лист опада з високості.
Зорями хтось вишиває
                                небесний намет...
Може, це казка? А може?..
                                А може, це просто
Осінь мені нагадала
                                забутий сюжет?

ДОЩ

Зажурились голуби на дощ.
Сиро. Сиро. Вимокає суша,
Дощ, холодний, як ослизлий хвощ,
Кільчиться і облипає душу.

Над усім живим —
вселенський плач.
У старих дубів суглоби ниють.
Навіть миша проситься під плащ,
Вимокла під мжичкою до нитки.

Чи воно прорвало небеса —
Сіється і сіється, мов просо.
Задубіла від мокви коза
Відігритися у мене просить.

Пригорнулась до руки бджола.
Уділила на подячність меду.
Перепілка діток привела
І сховалась до мого намету.

А воно полоще доокруж:
Ну, не небеса, а просто сито!
З осоки приповз до мене вуж.
Каже: дай хоч душу просушити.

Так, либонь, у першу водолють
До ковчега утлого
із суші

Все живе збиралось звідусюд,
Щоб життя не зупинилось суще.

... Роде людський,
змучений в тяжбі,
Ненавистю загнаний в окопи,
То невже ж для розмиру
тобі
Треба ще і другого потопу?!

ГЕЙ, СЛОВ'ЯНИ!

Прямовисним багнетом
    прорізавши серпень,
Сонце круто ввійшло
    у боснійський граніт...
Причащаються серби.
    Прощаються серби —
Від малого до сивого...
    Небо гримить.

Чорні ризи отців.
    Біла паморозь болю...
Пам'ять важко долає
    баюри й корчі —
Через шість віковіч
    та на Косово Поле,
Де над сербською тугою
    стогнуть сичі.

Брате сербе...
    Ти знову стоїш наодинці
У двадцятому віці
    на смертній межі.
Тільки й те, що сьогоднішні
    хижі ординці
На «фантоми» змінили
    горбаті ножі.

Схаменімо́сь,
                    братове по вірі прадавній!
То не важить,
                    чиїх ми племен і родів:
Сатана замахнувся
                    на світ православний,
На чертоги і храми
                    отців і дідів!

Так удармо ж у дзвони,
                    допоки не смеркло, —
Хай скликають до гурту
                    слов'янську сім'ю.
Бо коли не врятуємо сербів
                    од смерті,
Ми погубимо совість і пам'ять свою!

Осінившись триперстям,
                    у вірі — єдині,
Ми укріпимо вірою
                    душу і плоть!
І якщо навіть світ
                    нас полишить, як нині, —
Ми — незборні, бо з нами
  Господь!

БЛАГОСЛОВІННЯ

В горньому граєві
райдуга
В сім кольорів не згоря.
Світе, Європо,
возрадуйся:
Сходить новітня зоря!

Миром, і хлібом, і злагою
Під тулумбасовий грім
Разом з святою Елладою
Вічний віта її Рим!

Світе єдиний, не куплений, —
Руки, мов крила, здійми,
Ніжно, як батько, із купелі
Юну державу прийми!

Дивна коса,
як мальована,
В'ється ще з Київ-Русі...
Звідки ж ця сиво-згорьована
Нитка
у карій косі?

О, не питайте,
брати, її...
Там, з-під її сивини —

Вихрипи коней Батиевих,
Зорані списом лани.

Отчі святині споганені,
Храми плюндровані вщерть.
Через віки заарканену
Мову рокують на смерть.

Та з попелища диявола, —
Горня, свята і земна, —
Самовідродженням явленням
Вічно вставала вона.

Горем її не оковано,
В серце не вкралася лють.
Співом, ласкавою мовою
Всяк обдаровує люд.

Люди, всією родиною
Браму відкрийте з добром
Перед моєю Україною.
Перед живлющим Дніпром!

Родові не переводиться,
Бджоли гуртують рої.
Тихо сама Богородиця
Благословляє її.

БІЛЯ МГАРСЬКОГО МОНАСТИРЯ

На цій горі,
  на пагорбі печалі,
Де все болить —
  від квітки до хреста, —
Ідуть дощі вдовинними плачами ...
На цій горі,
  на пагорбі печалі
Німіє слово і мовчать уста.

Гірка сльоза пече,
  як сіль чумацька.
Стоять в жалобі схилені Лубни.
І монастир — як оберіг козацький...
І дзвін вола безмовно:
  «Пом'яни!»

Страшне число
  у нелюдській напрузі
Пропалює світи до глибини:
У тридцять три розіп'ято Ісуса.
У тридцять третім на земному прюзі
Розіп'ято мільйони без вини.

Ми відспівали їхні чисті душі.
Вони нас не спалили у клятьбі.

Вони — простили...

Але пам'ять душить:

Чи маєм право ми

простити собі ?

... На цій горі,

на пагорбі печалі

З небесної, святої чистоти

Ідуть дощі вдовинними плачами.

Спадає плащаницею мовчання.

І тільки дзвін волає:

«Не прости!»

ТРЕТІ

Знову чорне вивели на біле,
Біле — заплювали в чорноту.
Пики одне одному набили
За свою! За правду!! За — святу!!!

Спогадали рани і зарубки.
Виставили кожному борги, —
І взялися зводить порохунки,
Ревно наминаючи боки.

Доки на мечі кували рала,
На тризуби — молоти й серпи,
Треті загребущо рвали й крали
Від ракет, ікон — і до сапи.

Треті підкидали знизу хмизу,
Зводили, як бевзів, — у лоби:
— А отам — колишній блюдолиза,
А отам — теперішній.

Лови! —

І ловили, і трошили яро
Щелепи, заводи і горшки.
А тим часом треті —
рвали й крали,
Надбане горбами за віки.

Раптом спогадали про Україну.
Глянули — руками розвели:
— Хто ж це нам побив горшки і спини,
Хто ж це нашу хату розвалив?! —

І шукають лютими очима
Ворогів нових
  за три межі.
А тим часом
  треті
  за плечима
Ділять між собою бариші.

* * *

Чи журавки
ячать,
Чи гудок загучав —
Щось кигиче чи тужить
чайно?
Я на берег
примчав ...
Та пустельний
причал,
Та холодний
причал,
Мов
крижина.

Очужіло
стою
У зими
на краю, —
За крилаткою
осінь курличе ...
Хтось в холоднім
гаю
Кличе долю
мою, —
Кличе
тоскно,
Та все
недокличе.

* * *

Євгену ТОВСТУСІ

Я Іржавця молив,
і Сулі я годив,
Щоб мені відчинили ворота.
Та суворо відмовив мені Яготин:
Ти, мовляв, не із нашої чоти.

Ти загруз в марноті.
Ти на слові засох,
Ти блідий, мов чиновні папери.
Тут Шевченко ходив.
Він узяв на засов
До моєї обителі двері.

Ти піди уклонись
до Тарасових ніг
І втопи у озерах погорду,
І у пору купальську,
на Йванову ніч
Попроси свою квітку в Природі.

А не вимолиш,
що ж — таланить не усім —
Не впадай у зажуру і скруху,
А зайти із дороги
на хліб та на сіль
До оселі Євгена Товстухи.

Але не вбитий
в корені
мечем!
І відчиня мені ворота
в Канів
Тарас
державним,
золотим ключем.

ОСІНЬ

Стоїть в садинокій задумі лелека.
Об чім ви замислились, гречний колего?

Ще рано, колего. Ще в розповні літо.
Ще серпень не править від осені мита.

Вона йому золото тиче в долоні,
Та він невідступно стоїть на кордоні.

«Ще рано, — він каже. — Кордон на замкові.
Сховай хабарі: стоїмо на законі».

Так що ж ви, колего, так рано зібрались?
Ще вашим синам досхочу не літалось,

Ще ваша дочка перед люстром озерним
Не встигла приміряти сукню модерну?

Поправив пенсне і промовив лелека:
— Вони молоді, їм збиратися легко.

А я вже, колего, дійшов того звіту,
Коли лаштуватися треба засвіту.

Я довго переднім ходив на відвагу.
Віднині мій учень вестиме ватагу.

А я вже останнім нестиму покуту,
Щоб хтось не відбився від рідного гурту.

А я вже по-батьківськи тихо простежу,
Щоб хтось на чужу не сподобився стежку.

Назад, в загін, завернуть яничари,
Самі ж наймуться у наглядачі.

Я знаю, Хмелю, ти і по кончині
Стоятимеш за волю України,
І, може, й вистоїш.

Але затям:

Коли, нарешті, в горніх небесах
В двадцятім віці, в радісних сльозах!, —
Державний стяг онукам завесніє,
І під урочі подзвони Софії
Свободу возвістить універсал,
І «Слава!» — юно вирветься з грудей, —
Затям, Богдане: саме в ту хвилину
Новий хазяїн світового чину
Твій рід і люд наївний, мов курей,
Заманить вміло в імпортну торбину,
І Україну нарече ... Юкрейн.

То чи не ліпше повернуть навспак
І розійтися мирно по господах?
Чи варт платити кровію і родом
Лише за те, щоб зватися народом?
А чи, як досі, одягти сіряк,
І хай — без імені, зате — з приплodom?
Життя ж одне, Богдане, як-ніяк! —»

* * *

... Трубить Трубіж:
«Рушай, інакше — смерть».
Схмарнів Богдан.
Полковникам ошатним

Сказав на вибір:

— Козаки, рішайте:

Чи — з кров'ю Воля.

Чи назад ... у смерк. —

Явився дяк у чорному увесь,

Сховав хреста. Дістав з-під ряси шаблю:

— Якщо — назад, я з головою шапку,

Зніму тобі, достойникові,

днесь. —

Просаяв гетьман:

— Чули, козаки?

Сам ... Бог велить.

А вже одваги й шабель

Нам вистачить

на ляхів і на швабів,

На Мангишлаки

і на Соловки.

Хан міря нас по Золотій Орді,

Що від захланності пішла у невідь.

Ми ж на чуже не закидали невід,

Ми в нашій вірі і землі

тверді.

І мислю так:

якщо стріла заброд

Наздожене на рубежі нещаднім,

Ми хоч би тим прислужимось нащадкам,

Що смертю ствердим:

є такий народ! —

«Так є чи ... був? —
 глузливо кряче ворон. —
 Чи, може, гетьмане, лишень — юрба,
 Яка сама собі —
 найтяжчий ворог,
 Що викохала у душі раба?»

... Погідний вечір догасав, як ватра,
 Скрадалась тихо ніч із-за горба.
 «Уранці буде добра молотьба», —
 Буденно перемовлювалась варта.

І гетьман ворону сказав:
 «То справді
 Нестерпна мука і тяжка ганьба:
 Нести впокорено тавро раба,
 Б'ючи поклони ідолу неправди.

Але ж раба — раніше чи пізніше —
 Зведуть з колін хоча би ... канчуки.
 Мене тривожить, вороне, страшніше:
 Щоб нас не заманили в козачки.

Попустять віжки, — ніби вже й вільніше.
 Надягнуть вишивані сорочки.
 Дозволять друкувати крамольні вірші,
 Уділять чарку з панської руки.

Заручать пам'ять і приручать крила,
 Почеплять шабельку на килимку:
 Злітай, козаче, в голубинь стрімку!
 Та от смикнешся, а злетіть несила:
 Душа ж бо на чужому повідку.

Страшніше смерті — воля на приколі,
Коли душа у ліжнику дрима,
І спить одвага, як могила в полі,
І ти уже не відчуваєш болю,
І навіть ... ворога тобі кат-ма.
Не дай нам, Господи, такої долі! —

І, здавши повід вірному джурі,
Полковникам сказав:
— По цій розмові

Пора до сну.

Недовго й до зорі.
Нехай пригублять чарку кобзарі:
Уранці починаємо,
братове».

* * *

Смерть, зачувши сталі дзенькіт,
Опустила вічі.
... Засвіт стали козаченьки
До тяжкої січі.

II

— Здоров будь, гетьмане!

То як там... на коні? —

Запитую через тривіччя з гаком.

Відлуння запит поверта мені.

Мовчить Софія в сивій давнині.

І ворон на хресті —

питальним знаком.

І раптом:

чи примарилось мені,
Чи й справді вершник звівсь у стреміні
В тяжкій потузі Слово народити?
От-от, здалось, отверзнуться уста.
Та нагло тишу, у віки сповиту,
Сколошка базарна суєта.
І гетьман з виду потемнів грозово,
Окам'янівши знову на півслові.

Тим часом на майдан ізвідусюд
Сипнув, як просо, іграшковий люд.

Гей, зчинилась метушня
На Майдані Вічнім.
Звідусіль, як мурашня,
Сунуть чоловічки.

Хоч дрібненькі,
та меткі
Землячки-хазяйчики.
Не Богдани,
а такі,
Знаєте,
богданчики.

Не Шевченки —
шевчуки,
Не співці —
кобзариками...
Облаштовують лотки
На товар,
гендляріки.

Та усі — один в один, —
Гейби із плаката:
Шаровари — кармазин,
І лялькові плахти.

Всі неначе й різні,
І — однаковенькі.
Кожен має бізнес,
Свій,
хоч і маленький.

Розкладають полицки,
Яточки зугарні.
Та пускають кулачки
За місця базарні.

Таке дрібне,
а тісно на майдані:
Вже обліпило постамент Богданів
І підступає до священних брам.
А той, меткий, пронозливий, мов шило,
Уже, дивися, розкладає крам
На патріаршій страдницькій могилі.

... На поштамті мелодійно
Обізвались дзигарі.
Починають лицедійство
Новобутні гендлярі.

Наперед іде товар
Ще з дідів-прадавній,
Коби чортів газетяр
Не шкрябнув нагально,

Що, мовляв, у нас базар —
Не національний.

Тут і хрестики, й свічки:
Ми — народ побожний!
Вишивані сорочки,
Жупанці вельможні.

Молитовнички старі
І нові Укази.
І лубкові кобзарі
Піють для показу.

Писанки мальовані,
Кухлики з мізинчика.
Коники майолові,
Півники-гребінчики.

І парсуни кошових
В рамочках оздоблених.
І портретики
нових,
Всенародно обраних.

А з-під того камуфляжу,
Вже напівлегальне,
Визирає
переважно
Крам колоніальний:

Сигарети, жуйки-гумки
Зарубіжних марок.
Тонізуючі пігулки
Для гульвіс-підстарок.

На світлинах виграє
Барвами на сонці
Все, що звабливого є,
У дівок і хлопців.

Перезрілий дідуган,
Крадьки, під полою,
Пестить, ніби талісман,
Екземпляр «Плейбою».

А онук його сплива
Усміхом дебіла:
Квапно смокче з рукава
Пакистанське зілля.

Слави тобі і чинів,
Платний патріоте,
Що пролазам з чужини
У державі одчинив
Душу і ворота!

Заїжджай до нас, вали
З негодящим крамом:
Ви не все ще продали,
Ми — не все докрали!

Ви нам — «Коку» із часів
«Бурі у пустелі».
Ми вам в шальку терезів —
Юнок до постелі.

Ви нам — прілий аспірин
Та інтим для злуки.

Ми вам щедро на замін —
Докторів науки.

Ви нам — сірий сурогат,
Допотопну каву.
Ми вам — рідних немовлят
Здаємо, немов телят.
Заодне — й державу.

Ви нам на екрани —
Кілерів прокатом.
Ми як учні справні
Не в кіно, — насправді
Косимо із автоматів
Наших темних депутатів,

Щоб не лізли, всенародні,
У сімейства благородні:
Там без вас
авторитети
Розберуться за фуршетом.

Ви ж молітесь на ікону,
Щоб живі zostались.
Та пишiть свої закони
Гетьманським уставом.
(Най лежать собі у схроні
Спогадом на старість).

Ви нам — файні сексо-бомби
З відеокасети.
Ми вам (ну їх до хвороби!) —
Ядерні ракети

Одне слово, брате:
Хай живе капіталізм
В Суверенній Хаті!

* * *

А базар кишить-кишма:
Крамарі, немов мишва;
«Голубі», як голуби,
Від знемоги тануть;
Грає усміх на губі
Замашних путанок.
Гомонить, гуде базар,
Наминаючи навар.

III

І враз — ушухло,
стихло, як у вусі,
Сам час заціпенів у напіврусі.
І погляди пронизливі, як оси,
Зійшлися на Андріївськiм узвозі,
Звідкіль ступав неквапною ходою
Якийсь прочанин — вуса з бородою,
Убраний чудернацьки, аж до подиву,
Сказати б, несучасно. Не за модою.

«Хазяїн!» — зашептало звідусюд.
І, кинувши товар,
торговий люд
Обсів його довкола —
достеменно,
Як блідоликого, —
аборигени.

«Хав ду юду», — той цуциком подзявкує,
Чи «Гутен таг?» — недомірок гуде.

«Чи ви на ідіш?

Ми вже тут по-всякому,
Бо українська щось
не вельми йде».

«Ви, певне, із Америки,

мосьпане?

Там чадо моє вчиться».

«І — моє», —

Докинули.

«Вам щось національне?
Шевченко? Знайдем. І Мазепа є.

Сторгуємося.

Пустимо й дешевше.
(Щось попит підупав на цей товар).
А, може, маєте з собою... дещо,
То обміняємо.

На те й базар.

Ох, знаю сам, до чого докотивсь!
І сором, і душа болить та плаче.
Я ж патріот. А от ... торгую, бачте.
Та що подієш: ринок.

Тут крутись.

Зашилися по вуха ми, їй-право!
То, може б, ви взялися нами править,
Бо ми і так вже ваші?

На колись
Не відкладайте, пане, добру справу,
Щоб інші нами править не взялись».

Протявши гнівом кодро мурашине,
Прочанин громом струсонув світи:
— Оце вже доборолась Україна
Таки до краю,
Господи, прости! —

Юрба спочатку з подиву заклякла,
А потім налетіла, мов коршак:
— Овва! Та ж він по-нашому балака.
То ти не із Америки, сіряк?

Пощо ж ти забиваєш людям баки?
Не купиш на м'якині горобця!
Ану, паняй!
Блукають тут ... усякі.
Дивись, іще поцупить гаманця. —

І, вмить згубивши інтерес до діда,
Вернулись кожен до свого діла.

Лише один вертлявий крамаренко
Очима до прочанина прилип,
Та й бовкнув:
— Щось немовби... на Шевченка
Скидається оцей, панове, тип? —

— Чи ти ще змалку із колиски випав:
Шевченко ж вмер! (Коли це, пак, було?)
Не віриш, то спитай у цього типа,
Покіль тебе ще з рейок не звело. —
І, мацнувши в кишенях гаманці,
Шугнули на гешефт, як горобці.

Прочанин рвучко підійняв чоло
І гомеричним сміхом розкотився:
— Та я б себе прокляв, аби родився
Для вас, кульгаві розумом, старці!
Я до живих прийшов.

А ви ж — мерці!

Ходімо з цього торжища,
Богдане, —
Нехай горить антоновим огнем! —
Заки тебе ці правнуки погані
Не продали укупі із конем.

Ти чуєш: небо крушиться, мов крига?
Трубить Трубіж в сурму Архистратига!

Він кличе всіх,
не куплених за гривню,
Хто не заклав сумління під кредит, —
Востаннє визволяти Україну
Від зашморгу данайської орди.
Чого ж мовчиш у бронзовій гордині?!
Заки не пізно, гетьмане, —
веди! —

IV

Трубить Трубіж:
ми вийшли на рубіж.
Позаду — глум.
А попереду... зайда,
Примруживши свої очиці заздрі,
Вже подумки бере за нас
бариш.

Він тиче в скроню пальцем вказівним:
— Ви знову у похід зібрались,

дурні?

Та киньте, врешті,

стоптані котурни,

І перейміться клопотом земним!

Ну от скажіть — і хай почує світ, —

Куди тепер лаштуєте похід?

За що вмирать зібралися, пани?

«Ах, за синів ...»

Але при чім сини?

Чи ви у них хоч дозвіл узяли?

Пробачте, я не хочу брать на кпини,

Але синів ми вже давно ... купили,

Чи то, пак, ви самі їх продали

До нас в науку.

І хоч раз таки

Вчинили мудро,

як батькам належить.

То ми й навчили їх,

що незалежність

Без гамана — бабусині казки.

Ми їх навчили не лише лічить,

Але й кебеті — як робить валюту.

То ви скажіть, замислившись на мить:

Чому б їм гинути у січах лютих,

Коли і хочуть, і уміють жить?

А ви навчилися тільки умирать.

Красиво! — згоден.

Але що від того,

Коли здобуту кров'ю перемогу
Вчергове інший прийде святкувать?
Чого вам ще не вистача, небоги?

Ми вам давали, — але ж не за так —
Під ваші корогви і має стати.
Однак, пробачте, час і віддавати.
Ви що, —
зібрались жити на дурняк?

Коли ж ви насвяткуєтеся всмак?!
Пора з парадів стати за верстак, —
Минулась незалежність ... у завдаток.
Гряде, пани, новий світопорядок:
Хто платить,
той і замовля гопак.

А ви і досі на старім суку
Витьохкуєте «суверенну тему»,
Ще й межами додаєте проблеми,
Хоч світ давно — у спільнім сповитку.
Єдина в світі настає система —
Епоха грошей.
Чули про таку?

Вона не визнає дідівських меж —
З блаватно-жовтим і червоним вкупі.
Пощо їй зброя,
коли просто купить
Усе, що ти посієш і збереш?

А схочеш, —
вигідно продасть тобі

Державність, прапор,
навіть ... президента.

Замовить гімн
мобільному поету, —
І тішся на здоров'ячко собі
При власній конституції й гербі.

Ти лише вчасно віддавай борги,
Чи відробляй — по совісті —
кредити.

Коли ж самому не стача снаги, —
Ми гуманісти:
хай відроблять діти.

Отак живе, панове, нині світ!
А ви якийсь лаштуєте похід.

Ну, хай цей дід, по старості, не тягне.
Але ж тебе,
достойнику Богдане,
Вже бито-перебито сотні літ!

Тебе ж свої — не тільки вороги —
Кляли, товкли і обливали брудом!
Зніми, нарешті, із очей полуду:
Ви всі давно вже наші... за борги!

Впокорся, гетьмане.
Нове життя,
Як той казав,
нового прагне слова...

О, ледве не забув у перемові:
А хто ж сей дід, що перехмарив брови?
Ти б, може, познайомив до пуття?

Богдан скипів,
                                та по-козацьки чемно

Відважив
                                у лице злодійкувате:

— Куди тобі, баришникові, —
  знати?!

Та як зайшлося...

                                Це — Тарас Шевченко. —
— Ого, — від подиву сахнувся зайда, —
Кого-кого, а вже Шевченка знаєм!

Від нього здавна голова болить,
Бо він, сказати б, іншого копилу.
Цього покіль ми справді не купили
І в золоту не заманили кліть.

Ще для нас морока:
                                кобзарі.

Звичайно, ми в спроможі їх купить
З бандурами і кобзами.

Одначе

Проблема в тому,
                                що вони ж ... незрячі!

Йому даєш,
                                а він собі бринить,

Та ще й регоче в небеса
                                на здачу.

Однак, Богдане,

                                все те — до пори:

Ми в пошуках спинятися не звичні.

Якщо Пророк чи темні кобзарі

Плюють на доляр (що, їй-бо, комічно!),

Ми їх заманимо під прапори,
Обарвлені у рідні кольори,
І купимо на щось ...
патріотичне. —
І щиро посміхнувся на крупний план,
Немов любаску,
пестячи гаман.

V

Трубить Трубіж.
Ми вийшли на рубіж
Нового віку.
Біля верховини
Два Гетьмани
Єдиної України
Зійшлися на хрестові роздоріж.

Двадцятий підбива кривавий лік,
Чечню і Косово поклавши в клунок.
Уже валютний відкрива рахунок
Крутий баришник —
двадцять перший вік,
В надії — душі прикупить
за шлунок.

Зітхнув Тарас:
— Останній рубікон...
Всього було на нашій Україні,
Але таких чорнобилів, як нині,
Ще не було, Богдане, іспокон.
Супроти нас —
не хан, не богдихан,

Не лях, не шваб
чи «рідні» московити, —
Сам князь пітьми —
володар сього світу, —
Не військо вислав, —
виставив гаман.

О, той гаман
бере в солодкий бран
Усе, що добувалось у двобою:
І честь, і славу,
купно з булавою,
І «патріотів» одяга в жупан,
З чужого краму на чужім закрою.

Нас не взяли ні паля, ні таран.
Одвазі нашій навіть чорт — не пан,
Та нині ворог особливий,
друже.

Цей не по землю, цей прийшов по душі,
Щоб взяти їх на золотий аркан.

Уже зманив і провід у пани,
А челядь їхню осліпив грошвою.
Вони й не згледілися, як юрмою
Пішли на панщину
до сатани. —

— За що ж ми гинли,
коли все на зиск
Перевели онуки перевчені? —
Зів'яв Хмельницький,
надломивши скрик.

— Не все, Богдане, —
одказав Шевченко. —

Гадаєш, чом цей усеможний смик
Вищить на нас — аж посинів язик?
Бо він, Богдане, замірявся нині
Скупить останнє, що покіль у нас
Не продане, —

коріння і святині.

Та замість того у черговий раз
Скупив увесь непотріб України,
І казиться, що знов проторгувавсь.

А цим непотрібом —
з Панька-царя

Завалено всі ринки та базари.
Воно завжди вдягало шаровари,
Щоб вигідно продатись крамарям.

Згадай, як велемовні чолові,
Після твоєї, гетьмане, кончини,
Побігли в козачки до Катерини,
Не встигла й кинути на чайові.

Та і мої вельможні землячки —
Куди ж тобі — вкраїнолюби ревні! —
А за тридцятку з царської руки
Такий між себе учиняли рейвах,
Що не лишень навзаєм сорочки,
А й Україну дерли на шматки.
Вони при кожній владі —

на посту:

Їм байдуже, яку доїть державу,

Яку продати корогву з держалом, —
Червону чи блакитно-золоту, —
Їм головне:

напхати в калиту.

І чим же наші, гетьмане, пани
Від паничів теперішніх одмінні?
Та схожі, мов краплина в крапелині,
Крутих батьків розбещені сини!

Хіба різняться дещо по натурі,
Оскільки в різних вимірах живуть:
Якщо вельможні наші помпадури
Із православних дерли у три шкури,
То нинішні — вже й шкури продають —
Української, волячої фактури, —
На гамани заморській клієнтурі.

То хай усіх закупить — до ноги, —
Не так на світі буде гидко й душно!
Нам головне, Богдане:

тільки б душі

Він, як овець, не вивів на торги. —

VI

Трубить Трубіж:

ми вийшли на рубіж

Найтяжчого з усіх двобоїв,

брате.

Тут не зарадять шабля чи гармати
І не розсудить гайдамацький ніж.

Тут знадобиться особливий меч:
Із кореня живого —
не з булата.

Цей меч дарує із любові
Мати,
Як віру, пам'ять і закон предтеч.
Йому імення, —
Слово непожате!

Його не зміг
і в голокост купить
Цей пройда
із люцифером у змові.
Ми не полки супроти душолова —
Ми проти нього подвигаєм Слово —
І хай Господь на подвиг окропить!

То буде січа, грізна і свята!
Ще нечисть вчинить сатанинський шабаш,
Щоб Слову Істини
замкнуть уста.
Отож, Богдане, іменем Христа —
Хай опліч Слова стане твоя шабля
І оберіг козацького хреста!

Нас осміють сучасні плазуни,
Що на іменні «неньки-України»
Взяли бариш.
І, скинувши личини,
Допродують на ринках сатани
Ошуканий народ, його святині
Новітнім хазяям із чужини.

Нехай іржуть на гульбищах чуми, —
То знак провісний їхньої кончини.
У нас є Меч.

За нами — Україна:
Останніми засміємося
ми!

Ми самоїдство
спалимо в корінні,
Ми випалимо розбрат, як осот,
І явимося світові
єдині,
З високочолим іменем —
Народ!

На цій межі
не місце перезовам.
Усе дрібне розвіємо, як дим:
Ми маєм стати чисті
перед Словом,
Як перед Сином у вінці терновім
І Материнським образом святим!

Трубить Трубіж.
На роковій межі
В останній бій виходимо при Слові,
Бо тільки Слово береже в основі
Безсмертя української душі.

Соборно славтесь,
вічні Матері,
Чолом вам,
всевидющі кобзарі,

Що нас будили покликом козачим,
І не дали праправнукам незрячим
Загнати нас в мальтійські ятері!

На Трубежі,
на грізнім рубежі
Во здоров'є поставимо їм свічі:
Вони живі для нас у віковіччі,
І пам'ять їхню не сточить іржі,

Бо стали Словом
чистої води,
Що гоїть наші рани і руїни,
І окроплює долю України.
А Слово — вічне.
Гетьмане, веди!

... Трубить Трубіж ...

ЗМІСТ

<i>НЕ ПОХИТНУВСЯ У ВІРІ І СЛОВІ</i>	5
<i>Триптих</i>	25
<i>Шарж</i>	28
<i>Сон</i>	31
<i>Марш п'ятої колони</i>	34
<i>... І вічний бій</i>	37
<i>Інвектива — 1</i>	39
<i>Інвектива-2</i>	43
<i>«Відлебеділа, ніби мить»</i>	46
<i>«Дві ями копали Йому гробарі»</i>	47
<i>Як ховали патріарха</i>	48
<i>Європі</i>	50
<i>Верлібр з коментарями</i>	52
<i>Нічний візит</i>	56
<i>Остання дорога Нестора</i>	58
<i>Затули мене крилом</i>	60
<i>Молитва</i>	64
<i>«Не погасне висока потуга Дніпра»</i>	67
<i>Афганцеві</i>	68
<i>Парад перед брамою вічності</i>	70
<i>«Гряде порок»</i>	72
<i>Тасмна вечеря</i>	74
<i>Перевдягання душі</i>	81
<i>Сурми совісті</i>	86
<i>Роздум</i>	88
<i>Спогад</i>	92
<i>Сюжет</i>	96

<i>Дощ</i>	98
<i>Гей, слов'яни!</i>	100
<i>Благословіння</i>	102
<i>Біля Мгарського монастиря</i>	104
<i>Треті</i>	106
<i>«Чи журавки ячать»</i>	108
<i>«Я Іржавця молив, і Сулі я годив»</i>	110
<i>Ворота в Канів</i>	112
<i>Осінь</i>	114
<i>Трубить Трубіж (поема)</i>	115

Літературно-художнє видання

Борис Олійник
ТАЄМНА ВЕЧЕРЯ

Редактор *Т. Ю. Дяченко*
Художнє оформлення *В. І. Гармаш*
Технічний редактор *З. С. Машкова*

Оригінал-макет виготовлено
у Парламентському видавництві

Підписано до друку 28.07.2000.
Формат 84x100/32. Гарнітура Newton.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 7,02. Обл.-вид. арк. 5,4.
Тираж 3 000 прим.
Вид. № 180.
Зам.

Свідоцтво ДК № 69 від 29.05.2000 р.

Парламентське видавництво
04053, м. Київ-53, Несторівський провулок, 4.

Віддруковано у ВАТ «Патент»
294013, м. Ужгород-13, вул. Гагаріна, 101

Scanning & book-mastering

Олійник, Борис.

О-73 Таємна вечеря / Автор передм. Іван Бокий. —
К.: Парламентське вид-во, 2000. — 144 с.

ISBN 966-611-077-6

Поезії 1989-2000 років відомого поета і політика, лауреата Шевченківської та інших вітчизняних і міжнародних премій.

ББК 84.4 УКР-5
О-73

